

לקוטי תורה • פרשת שמיני • מאמר 1

לויתן זה יצרת לשחק בו

”את הלויתן הזה יצרת לשחק בו”

יש שני סוגי צדיקים: נסתרים, שהם הלויתן, שעבודתם הרגועה והרוחנית לחלוטין מגיעה לאלקות עצמה במעוף אחד; ונגלים, שהם שור הבר, שעבודתם בהתלהבות, באמצעות מצוות גשמיות ושמחת החגים, ממשיכה אור אלקי לעולם הזה. ה”צידי” ביניהם לעתיד לבוא הוא העלאה הדדית, שכן שניהם טובים וכל אחד מהם נעלה בדרכו.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shemini/1

הנקודה

יש שני סוגי צדיקים: נסתרים, שהם הלויִתן, שעבודתם הרגועה והרוחנית לחלוטין מגיעה לאלקות עצמה במעוף אחד; ונגלים, שהם שור הבר, שעבודתם בהתלהבות, באמצעות מצוות גשמיות ושמחת החגים, ממשיכה אור אלקי לעולם הזה. ה"ציד" ביניהם לעתיד לבוא הוא העלאה הדדית, שכן שניהם טובים וכל אחד מהם נעלה בדרכו.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המדרש אומר שלעתיד לבוא יילחמו הבהמות, שור הבר והלויִתן לעיני הצדיקים: השור ינגח בקרניו, והלויִתן ישחט אותו בסנפיריו — שחיטה שאינה כשרה כעת, אך הקב"ה יתיר אז. אדמו"ר הזקן מפרש שמדובר בשני סוגי צדיקים. הצדיקים הנסתרים, כמו רבי שמעון בר יוחאי במערה, עובדים ברוחניות טהורה; הם נקראים "נוני ימא", דגים שבים, מכוסים ונסתרים, ומחברים את העולמות אל אין סוף ("לויִתן" פירושו חיבור); הם מגיעים לאלקות עצמה, ברוגע, במעוף אחד, כפי שדג חוצה את הים בסנפיריו. הצדיקים הנגלים עובדים באמצעות מצוות גשמיות ושמחת החגים, באכילת בשר ושתיית יין, בהתלהבות לזהות; בשרם הוא "בר", טהור — העלאה — אך מקורו בדבר מוגבל. לכן הלויִתן מעלה את שור הבר מעבר לכוחו שלו, שלב אחר שלב דרך ההיכלות, וזוהי הסיבה שהשחיטה שנפסקה באמצעה תהיה מותרת; ושור הבר מעלה את הלויִתן, שכן עבודתו הגשמית היא מה שהתורה מצווה. הגהה קושרת את ה"שחוק" של הלויִתן ליצחק, ל"בכל מאדך" ועל מסירות נפש בקריאת שמע.

מבנה

11	הלויִתן ושור הבר: שני סוגי צדיקים	1
המדרש על ההתמודדות בין הבהמות, שור הבר והלויִתן; צדיקים נסתרים שעבודתם רוחנית, כמו רבי שמעון בר יוחאי והאריז"ל, "נוני ימא" המחברים את העולמות אל אין סוף, וצדיקים נגלים הממשיכים את אור החגים באמצעות מצוות גשמיות; הגהה על "שחוק" של הקב"ה עם הלויִתן בזמן מנחה, על "בכל מאדך" ועל מסירות נפש בקריאת שמע; המעוף הרגוע והיחיד של הלויִתן לעומת התלהבות השמחה שבאכילת בשר; שור הבר כ"בר", ובשרו כהעלאה.		
21	השחיטה כהעלאה הדדית	2
"בר" פירושו טהור; עבודתו של שור הבר קטנה לעומת עבודת הלויִתן, ולכן הלויִתן מעלה אותו בסנפיריו מעבר לכוחו שלו; שור הבר מעלה את הלויִתן, שכן עבודה גשמית היא ציווי התורה; שניהם טובים, וכל אחד נעלה בדרכו; הגהה על "בר" כתבואה ועל יוסף השור; ההפסק שבין ההיכלות, הסיבה שהשחיטה הפגומה תהיה מותרת, וקרני השור.		

מושגים

לויִתן	שור הבר
הלויִתן הנסתרים, שעבודתם רוחנית לחלוטין; השם פירושו חיבור, שכן הם מחברים את העולמות אל אין סוף, וביסנפיריהם הם עולים מקצה לקצה במעוף אחד.	שור הבר הנגלים, שעובדים באמצעות מצוות גשמיות ושמחת החגים; שור הוא "בצד שמאל", באש ובהתלהבות, ובכל זאת הוא "בר" — טהור ומזוכר.

נשמות מכוסות ונסתרות, כשם שהים מכסה את הדגים, המשתייכות למדרגת העולם הנסתר; יש מהן, כמו האריז"ל, שהן "דגים בתוך היבשה" וחיות בגופים.

עבודה ברוחניות ובגשמיות עבודה ברוחניות ובגשמיות

ייחודים ועליות באמצעות כוונת הלב, המגיעים לאלקות עצמה, לעומת המצוות המעשיות, הממשיכות אור אלקי אל תוך העולם הגשמי; העולם זקוק לשניהם.

בכל מאדך בכל מאדך

אהבה בלי גבול, הנצרכת כדי להמשיך את האור הסובב כל עלמין אל האור הממלא כל עלמין, באופן של "עושה רצון המקום" בשלמות.

מסירות נפש באחד מסירות נפש באחד

מסירת הנפש באמירת שמע, המחברת את היש אל האין וממשיכה את היחודא עילאה של אבא ואמא, אור חדש מאין סוף.

הפסק בין היכל להיכל הפסק בין היכל להיכל

העלייה אינה יכולה להתרחש בבת אחת, אלא עוברת היכל אחר היכל; לכן שחיטתו של שור הבר בידי הלויטן, הנפסקת באמצעה ו"פגומה", תהיה מותרת.

הלויתן ושור הבר: שני סוגי צדיקים

1 לויתן זה ^{1,2} יצרת ^{3,4,5,6,7,8} לשחק בו. איתא במדרש רבה פי' שמיני פי' י"ג בהמות ולויתן הם קניגון⁹

של צדיקים לעתיד לבא כו'

"את הלויתן הזה יצרת לשחק בו". נאמר במדרש רבה, פרשת שמיני, פרק י"ג: "בהמות ולויתן הם קניגון של צדיקים לעתיד לבוא" וכו'.

המאמר נפתח בפסוק ממזמור הבריאה: ה' יצר את הלויתן, יצור הים הגדול, "לשחק בו". לאחר מכן מובא המדרש שלעתיד לבוא בהמות, החיה הגדולה שביבשה, והלויתן יהיו קניגון לצדיקים — מילה שמקורה ביוונית, שפירושה ציד או תחרות בין חיות פרא הנערכת כמחזה.

בהמות נותץ ללויתן בקרניו וקורעו ולויתן נותץ לבהמות בסנפיריו ונוחרו¹⁰ כו' ולא כך תנינן הכל שוחטין ובכל שוחטין¹¹ ולעולם שוחטין חוץ ממגל קציר¹² כו'

"בהמות נוגח ללויתן בקרניו וקורעו, ולויתן נוגח לבהמות בסנפיריו ונוחרו" וכו'. "וכי לא כך שנינו: 'הכול שוחטין, ובכל שוחטין, ולעולם שוחטין, חוץ ממגל קציר'" וכו',

המדרש מתאר את התחרות: בהמות תוקף את הלויתן בקרניו, והלויתן הורג את בהמות בסנפיריו. לאחר מכן הוא מקשה, שהרי המשנה אוסרת לשחוט במגל קציר, ששינוי קורעות במקום לחתוך; ואם כן, שחיטה בסנפירים צריכה להיות פסולה.

עד חדוש תורה מאתי תצא. שהקב"ה יתיר אז שחיטה זו שישחוט הלויתן את הבהמה בסנפיריו.

עד "חידוש תורה מאתי תצא". [כלומר,] הקדוש ברוך הוא יתיר אז שחיטה זו, שהלויתן ישחט את הבהמה בסנפיריו.

המדרש משיב במילים "חידוש תורה מאתי תצא": לעתיד לבוא יורה ה' הוראה חדשה. אדמו"ר הזקן מפרש שהכוונה היא שה' יתיר אז שחיטה זו עצמה — שחיטת הבהמה בידי הלויתן בסנפיריו.

ובהמות אלו זהו ענין שור הבר (וכמ"ש בתרגום יונתן בתהלים ס"י נ' ע"פ בהמות בהררי אלף¹³ ותור בר¹⁴ כו' ועיין בב"ב [בבבא בתרא] דע"ד ב' ע"ה א').

ובהמות זה הוא עניין שור הבר. (כמו שכתוב בתרגום יונתן על תהלים, פרק 50, על הפסוק "בהמות בהררי אלף": "ותור בר" וכו'. ועיין בבא בתרא, דף 74 ב [ו] 75 א).

בהמות הוא שור הבר שבמסורת חז"ל. התרגום מפרש את "בהמות בהררי אלף" (תהלים נ, י) כ"תור בר", ובתלמוד בבבא בתרא מדובר על כך שבהמות נשמר לצדיקים לעתיד לבוא ועל ציד עתידי של הלויתן.

ולהבין ענין קניגיו זה דלוייתן עם שור הבר. הענין כי יש ב' מיני צדיקים. הא' אותן שהם בסתר¹⁵ שעבודתם ברוחניות¹⁶ פ"י בכוונת הלב לייחד יחודים עליונים ובכחינת עליות.

כדי להבין את עניין קניגיון זה של הלוייתן עם שור הבר: יש שני סוגים של צדיקים. הראשונים הם אלה הנסתרים, שעבודתם רוחנית — כלומר, כוונת הלב לייחד יחודים עליונים ולהיות בכחינת עליות.

כדי להסביר את התחרות, אדמו"ר הזקן מבחין בין שני סוגים של צדיקים. הסוג הראשון עובד את ה' בהסתתר ובפנימיות: עבודתו היא כוונת הלב לייחד יחודים — חיבורים של המדות האלוניות למעלה — ולעלות מדרגה לדרגה.

וכגון רשב"י [רבי שמעון בר יוחאי] כשהיה במערה י"ג שנה שבודאי לא¹⁷ היה יכול לקיים במעשה כמה מצות מעשיות

כמו רבי שמעון בר יוחאי, למשל, כשהיה במערה שלוש עשרה שנה, שבודאי לא היה יכול לקיים בפועל מצוות מעשיות רבות.

רבי שמעון בר יוחאי, חכם הזוהר, הסתתר במערה מפני גזירת הרומאים במשך שלוש עשרה שנה. שם לא היה באפשרותו לקיים מצוות רבות הדורשות מעשה גשמי.

שהרי לא היו ניזונים רק מחרובא¹⁸ ועינא דמיא דאיברי להו א"כ לא קיים אכילת מצה בפסח וקדוש על היין ואתרוג וסוכה כו'.

שהרי ניזונו רק מחרוב ומעין מים שנבראו להם. ואם כן, הוא לא קיים אכילת מצה בפסח, קידוש על היין, נטילת אתרוג, ישיבה בסוכה וכו'.

התלמוד מספר שבנס נבראו לו ולבנו עץ חרובים ומעין מים, וזה היה כל מזונם. לכן לא יכול היה לאכול מצה בפסח, לקדש על היין, ליטול אתרוג או לשבת בסוכה.

וכן האריז"ל [האריז"ל זכרוננו לברכה]¹⁹ היה ג"כ גם בבחינה זו (ר"ל [רוצה לומר] ע"ד מ"ש בזהר ח"ג [חלק ג']) (דקפ"ז ע"ב) ע"פ וידגו לרוב בקרב הארץ^{20, 21} משא"כ שאר נוני ימא²² שאינן בארץ רק בים זהו ענין המלאכים כו'.

וכן גם האריז"ל היה בבחינה זו. (כלומר, בדומה למה שכתוב בזוהר, חלק ג'), (דף קפ"ז ע"ב), על הפסוק וידגו לרוב בקרב הארץ; ואילו שאר דגי הים, שאינם ביבשה אלא בים, הם עניין המלאכים וכו'.

גם לאריז"ל היה שייכות לבחינה זו. הזוהר דורש את ברכת יעקב וידגו לרוב בקרב הארץ על דגים החיים ביבשה, בניגוד לדגים רגילים שאינם יכולים לחיות מחוץ למים. צדיקים כמו האריז"ל הם "דגים" כאלה: עבודתם רוחנית, אך הם חיים ביבשה, בתוך גוף; ואילו הדגים שנמצאים רק בים הם המלאכים.

והבי' ²³ הם אותן צדיקים שהן בגילוי שעבודתם בגשמיות בקיום המצות מעשיות ושמחת בחגך ²⁴ שהוא גיי' המשכת אורות עליונים מועדי ²⁵ הוי' והשמחה הוא הגילוי אור א"ס ב"ה שנמשך ומתגלה

הסוג השני הוא הצדיקים הגלויים, שעבודתם היא בגשמיות: בקיום המצות המעשיות וב"ושמחת בחגך", שגם הוא המשכה של אורות עליונים, "מועדי הוי'", והשמחה היא גילוי אור אין סוף ברוך הוא, שנמשך ומתגלה.

הסוג השני של הצדיקים עובד את ה' בגלוי, באמצעות המצוות הגשמיות, למשל מצוות השמחה בחגים. גם שמחה זו ממשיכה אור עליון, שכן החגים הם "מועדי הוי'", והשמחה היא גילוי אור אין סוף היורד אל העולם.

(וכמשי"ל [וכמה שכתוב לעיל] בפ' צו) והמשכה זו הוא עיי' המצו' [המצות / המצוה] בעובדא דוקא כמארוז"ל [כמאמר

רבותינו זכרונם לברכה] שבזמן הבית אין שמחה אלא בבשר

(וכפי שנכתב לעיל בפרשת צו). והמשכה זו נעשית דווקא באמצעות המצוות שבעשייה בפועל, כפי שאמרו חז"ל שבזמן שבית המקדש היה קיים "אין שמחה אלא בבשר";

ההערה שבסוגריים מציינת שהשמחה בגילוי של אור אין סוף הוסברה בפרשת צו. המשכה זו תלויה במעשים גשמיים בפועל: חז"ל לימדו שבזמן שבית המקדש היה קיים, שמחת החג הייתה דווקא באכילת בשר.

דהיינו מצות שלמי שמחה שהיו מביאים בכל יו"ט [יום טוב] כו' ועכשיו אין שמחה אלא ביין וכדלקמן.

כלומר, במצוות שלמי שמחה שהיו מקריבים בכל יום טוב וכו'; "ועכשיו אין שמחה אלא ביין", כפי שיתבאר להלן.

הבשר בא משלמי השמחה, שהקריבו בכל אחד מהחגים. לאחר חורבן בית המקדש אמרו חז"ל שהשמחה מתקיימת באמצעות יין.

ועיקר ההמשכות בפסח עיי' מצה ובשבועות עיי' מ"ת [מתן תורה] ובסוכות עיי' סוכה ולולב ומינוי ובלעדי זה אי"א להמשיך כלל

עיקר ההמשכות בחג הפסח הוא באמצעות המצה, בחג השבועות באמצעות מתן תורה, ובחג הסוכות באמצעות הסוכה והלולב ומינוי. בלעדי זאת אי אפשר להמשיך כלל.

האור של כל חג נמשך באמצעות המצווה הגשמית המיוחדת לו: מצה בפסח, מתן תורה בשבועות, והסוכה וארבעת המינים בסוכות. בלי המעשים האלה אי אפשר להמשיך את האור כלל.

(אבל רשב"י [רבי שמעון בר יוחאי] שהיה מבחינת לוי'תן ונוני ימא דאזלין ביבשתא כנ"ל המשיך ההמשכות כשהיה במערה עיי' יחודים ועליות כו' כנ"ל).

(אבל רבי שמעון בר יוחאי, שהיה מבחינת לווי'תן ו"נוני ימא דאזלין ביבשתא", כפי שנוכר לעיל, המשיך את ההמשכות כשהיה במערה באמצעות יחודים ועליות וכו', כפי שנוכר לעיל.)

רבי שמעון בר יוחאי היה יוצא מן הכלל. בהיותו מנשמות בחינת "לווי'תן", "דגי הים ההולכים ביבשה", הוא המשיך במערה את אורות החגים באמצעות יחודים ועליות בלבד, בלי המצוות הגשמיות.

והנה באמת אי אפשר להגיע (אן רירען בל"א [בלשון אשכנז])²⁶ אלקותו ית' ע"י עבודה הגשמיות אלא ע"י עבודה רוחניות

והנה, באמת אי אפשר להגיע (ביידיש: "אן רירען", כלומר לגעת) באלקותו יתברך באמצעות עבודה גשמית, אלא רק באמצעות עבודה רוחנית

כעת אדמייר הזקן מציג את הנקודה העמוקה יותר: אי אפשר להגיע לאלקות עצמה באמצעות עבודה גשמית, אלא רק באמצעות העבודה הרוחנית של הצדיקים מהסוג הראשון. הביטוי ביידיש "אן רירען", שפירושו "לגעת", מבהיר שהכוונה היא למגע ממשי באלקות, ולא רק להמשכת האור שלה למטה.

של הצדיקים הנ"ל והם נקראים נוני ימא²⁷ כדגים אלו שהים מכסה עליהם כך הם מבחינת עלמא דאתכסא וישנם בכל דור ודור שהם צדיקים שבסתר כו'

של הצדיקים הנ"ל. הם נקראים "נוני ימא", דגי הים: כשם שהים מכסה את הדגים, כך הם מבחינת עלמא דאתכסא, העולם המכוסה. הם מצויים בכל דור ודור, והם הצדיקים הנסתרים וכו'.

צדיקים אלה נקראים "דגי הים" משום שכפי שהים מכסה את הדגים, כך הם שייכים לעלמא דאתכסא, העולם המכוסה. בכל דור ודור מצויים צדיקים נסתרים כאלה.

והם המחברים העולמות לא"ס ב"ה (וע"ד שאמרו דוד היה מחבר תורה שלמעלה בהקב"ה) וזהו ענין לוי'תן שהוא לשון התחברות²⁸ כמו הפעם ילוה אישי אלי²⁹ כו'

והם המחברים את העולמות לאין סוף ברוך הוא (בדומה למה שאמרו: "דוד היה מחבר תורה שלמעלה בהקב"ה"). וזהו עניינו של "לווייתן", לשון חיבור, כמו "הפעם ילוה אישי אלי" וכו'.

תפקידם לחבר את העולמות לאין סוף, כפי שאומר הזוהר שהמלך דוד "היה מחבר תורה שלמעלה בהקב"ה". השם "לווייתן" עצמו מבטא חיבור, והוא מאותו שורש כמו דברי לאה כשנולד לוי: "הפעם ילוה אישי אלי".

(הג"ה [הגהה]) (עיי' פ"ק [פרק קמא] דע"ז [דעבודה זרה] ד"ג ע"ב³⁰ רביעית יושב ומשחק עם לוי'תן שנאמר³¹ לוי'תן זה יצרת כו' ועיי' בשמות רבה פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו]³² דקל"ב ב' מענין לוי'תן זה כו'

(הגהה:)) (ראו בפרק הראשון של עבודה זרה, דף ג ע"ב: "ברביעית יושב ומשחק עם לווייתן, שנאמר: 'לווייתן זה יצרת' וכו'". וראו שמות רבה, פרשה ט"ו, דף קל"ב ע"ב, בענין "לווייתן זה" וכו';

כאן מתחילה הגהה — הערה ארוכה המשובצת בגוף הטקסט. היא מצטטת את דברי חז"ל שלפיהם יומו של ה' נחלק לארבעה פרקי זמן בני שלוש שעות, וברביעי הוא "יושב ומשחק עם הלווייתן", וכן מדרש העוסק במקום של "לווייתן זה".

ובזח"א [ובזהר חלק א] ויחי דרמ"ז³³ א' שמות י"א ע"ב בשלח ד"נ³⁴ ע"ב אחרי דנ"ח ע"א שלח קע"ד א' ועיין בעמה"מ [בעמק המלך] שי"ד פי"ד [פרק י"ד / פרשה י"ד] דפ"ד ע"ג [עמוד ג']

וכן בזהר, חלק א, ויחי, דף רמ"ז ע"א; שמות, י"א ע"ב; בשלח, דף נ" ע"ב; אחרי, דף נ"ח ע"א; שלח, דף קע"ד ע"א. וראו עמק המלך, שער י"ד, פרק י"ד, דף פ"ד, טור ג).

ההגהה מונה מקומות נוספים בזהר העוסקים ב"לויתן זה יצרת לשחק בו", וקושרים את הלווייתן לחיבור, לשמחת העולמות העליונים והתחתונים ולצדיק. היא מפנה גם לעמק המלך, ספר קבלה.

והנה בג' שעות רביעיות הוא נקרא סמוך למנחה³⁵ כדאיתא בגמ' [בגמרא] ר"פ ערבי פסחים ויצחק תיקן תפלת המנחה³⁶ וידוע דיצחק הוא לשון צחוק וצחוק כמ"ש צחוק עשה לי אלקים³⁷ וכמ"ש מזה בד"ה ושכתי בשלום.³⁸

והנה, שלוש השעות האחרונות נקראות "סמוך למנחה", כמובא בגמרא בתחילת פרק ערבי פסחים; ויצחק תיקן את תפילת מנחה. ידוע שהשם "יצחק" קשור לצחוק ולשחוק, כמו שנאמר: "צחוק עשה לי אלקים"; וכפי שמבואר על כך במאמר הפותח במילים "ושכתי בשלום".

הרבע האחרון של היום, שבו ה' משחק עם הלווייתן, הוא אחר הצהריים — הזמן שהגמרא מכנה "סמוך למנחה". יצחק תיקן את תפילת מנחה, ושמו קשור לצחוק, כפי שאמרה שרה: "צחוק עשה לי אלקים"; לכן שעתו של יצחק היא שעת המשחק האלוני.

ולכן אז יושב ומשחק עם לויתן כו' ועמ"ש בפ"י מנחה בד"ה ויקח מן הבא בידו מנחה³⁹ כו' גם כי יצחק חפר בארות^{40, 41, 42} שהוא ענין העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] ועיין בפ' תולדות (דקמ"א סע"א [סוף עמוד א]),

ולכן באותה שעה הוא "יושב ומשחק עם הלווייתן" וכו'. וראו מה שנכתב על פירוש המילה "מנחה" במאמר הפותח במילים "ויקח מן הבא בידו מנחה" וכו'. כמו כן, יצחק חפר בארות, ועניין זה הוא העלאת מ"ן; וראו בפרשת תולדות (דף קמ"א סוף ע"א),

לכן ה' משחק עם הלווייתן באותה שעה; הטקסט מפנה גם למאמר המבאר את המילה "מנחה". קשר נוסף הוא שיצחק חפר בארות, דבר המבטא בקבלה העלאת מ"ן — "מים נוקבין", כמיהה העולה מלמטה ומעוררת תגובה מלמעלה; הוזהר בפרשת תולדות (א, קמ"א ע"א) עוסק בחפירת הבאר בידי יצחק.

והנה מבואר במ"א ענין הנזכר בגמרא (רפ"ו דברכות)⁴³ דפ' והיה אם שמוע לא נקרא עדיין עושים רצונו של מקום^{44, 45} כדבעי (ע"ש בתוספות)

והנה, במקום אחר מבואר העניין הנזכר בגמרא (בתחילת פרק ו' של ברכות), שהפרשה "והיה אם שמוע" עדיין אינה נחשבת לעשיית רצונו של מקום כראוי (ראו שם בתוספות).

ההגהה מזכירה כעת את הגמרא בברכות (ל"ה ע"ב): הפרשה השנייה של קריאת שמע, "והיה אם שמוע", מתארת מצב שבו ישראל עדיין אינם עושים את רצון ה' בשלמות הראויה. התוספות שם מסבירים שמדובר במי שעושים את רצונו, אך לא בשלמות, מפני שאינם צדיקים גמורים.

והיינו לפי שלא נאמר בה בכל מאדך⁴⁶ כמו כפי שמע דהיינו שלהיות ההמשכה והגילוי מסוכ"ע בממכ"ע [בממלא כל עלמין] שזהו הנקרא עושין רש"מ [רצונו של מקום].

והטעם הוא מפני שלא נאמר בה "בכל מאדך", כפי שנאמר בפרשת "שמע". כלומר, כדי שתהיה המשכה וגילוי של האור הסובב כל עלמין בתוך האור ממלא כל עלמין — וזהו הנקרא "עושים רצונו של מקום",

הסיבה היא שבפרשה זו חסרות המילים "בכל מאדך", המופיעות בפרשה הראשונה של קריאת שמע. "לעשות את רצונו של מקום" במובן המלא פירושו להמשיך את האור הסובב כל עלמין אל תוך האור ממלא כל עלמין, כך שהאור שלמעלה מן העולם יתגלה בתוכו.

זהו דוקא ע"י בכל מאדך בלי גבול כו' וזהו הבחינה הנזכר כאן שלהגיע ולהמשיך בחינת הפעם ילוה כו'

הדבר נעשה דווקא על ידי "בכל מאדך", בלי גבול וכו'. וזו הבחינה הנזכרת כאן — להגיע ולהמשיך את בחינת "הפעם ילוה" וכו',

המשכה כזאת מצריכה "בכל מאדך" — אהבה בלי גבול, התואמת לאור הבלתי מוגבל שהיא ממשיכה. זו הבחינה שהמאמר מכנה "הפעם ילוה איש", הקשר שהלוייתן מסמל.

זהו ע"י העבודה הרוחנית של הצדיקים הנקראים נוני ימא משא"כ בלא בחינת בכל מאדך אף שנאמר והיה אם שמוע תשמעו⁴⁷ כו' כנ"ל.

וזה נעשה באמצעות העבודה הרוחנית של הצדיקים, הנקראים "נוני ימא", "דגי היס"; אך לא כך כשאין את הבחינה של "בכל מאדך", אף שנאמר "והיה אם שמוע תשמעו" וכו', כאמור לעיל.

לקשר הזה מגיעים רק באמצעות העבודה הרוחנית של הצדיקים, הנקראים "דגי היס". בלי הבחינה של "בכל מאדך", אפילו הציות המתואר ב"והיה אם שמוע" אינו מגיע אליו.

ועד"ז ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] פ"ק [פרק קמא] דע"ז (שם) משחרב בהמ"ק [בית המקדש] אין שחוק כו' וכמ"ש כפי תרומה (קס"ו ב)

ועל דרך זה אמרו חז"ל בפרק הראשון של עבודה זרה (שם): "משחרב בית המקדש אין שחוק" וכו'; וכפי שנכתב בפרשת תרומה (קס"ו ב).

הגמרא מוסיפה שמאז שנחרב בית המקדש אין עוד שחוק אלוכי. הוזהר בפרשת תרומה מקשר את הפסוק "ונהר יחרב ויבש" לזמן הגלות, שבו נפסק השפע מלמעלה.

בענין ונהר יחרב ויבש^{48, 49, 50} ובבראשית (ד"ו ע"ב) ומ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] שם (ד"ו א') גבי לרחוק דא יעקב.⁵¹

בעניין "ונהר יחרב ויבש"; ובבראשית (ד"ו ע"ב); וכן מה שכתב הרמ"ז שם (ד"ו א') בעניין "לרחוק" — דא יעקב.

ההקדמה לזהר (א"ו ע"ב) מפרשת את אותו פסוק כך: הנהר "נחרב" בחורבן בית המקדש הראשון ו"יבש" בחורבן השני. כמו כן, המקור מפנה לפירוש הרמ"ז (רבי משה זכותא, מפרשי הוזהר) בדף ו' ע"א, שבו "לרחוק" הוא יעקב.

ועייל [ועוד יש לומר] **בזה עפמי** [על פי מה שכתוב] **בכהאריזיל** [בכתבי האריז"ל] **שעי תומי** [תורה ומצות] ממשיכים יחוד זי"נ [זעיר אנפין ונוקבא] אבל להמשיך יחוד או"א [אבא ואימא] שהוא המשכת אור חדש מא"ס ב"ה הוא עיי מס"נ [מסירות נפש] דייקא

ועוד אפשר לבאר זאת על פי הכתוב בכתבי האריז"ל: שעל ידי תורה ומצוות ממשיכים את ייחוד ז"א ונוקבא, אך המשכת ייחוד אבא ואמא, שהיא המשכת אור חדש מאין סוף ברוך הוא, נעשית דווקא על ידי מסירות נפש.

אדמו"ר הזקן מציע ביאור נוסף על פי כתבי האריז"ל. תורה ומצוות מביאות לייחוד ז"א ונוקבא — המדות האלוניות עם מלכות; ואילו הייחוד הנעלה יותר של אבא ואמא, חכמה ובינה, ממשיך אור חדש מאין סוף ומצריך מסירות נפש.

וזהו ענין ק"ש [קריאת שמע] למסור נפשו באחד ועמ"ש מזה בביאור ע"פ ונקדשתי בתוך בני ישראל⁵² כפי אמור

וזהו ענין קריאת שמע — למסור את נפשו ב"אחד". ועיינו במה שנכתב על כך בביאור לפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל" בפרשת אמור.

זהו פירושה של קריאת שמע: האדם מוסר את נפשו לה' במילה "אחד". מאמר בפרשת אמור על הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל" מבאר עניין זה ביתר פירוט.

וזהו הפי' מ"ש כאן שהמשכה זו הוא דוקא עיי עבודה רוחניות שמבחינת לוינתן דהיינו חיבור היש לאין כו'

וזהו פירוש הנאמר כאן, שהמשכה זו נעשית דווקא על ידי עבודה רוחנית שהיא מבחינת לוינתן, כלומר, חיבור היש לאין וכו'.

כך מתבאר מה שנאמר לעיל, שהמשכה זו באה רק על ידי עבודתו הרוחנית של לוינתן. עבודה זו היא "חיבור היש לאין": חיבור נברא, שמרגיש את עצמו כמציאות, עם האלוקות, שהיא למעלה מכל השגה ולכן נקראת "אין".

בבחינת מס"נ [מסירות נפש] **באחד ועי"ז ממשיכים להיות ילוה אישי אלי** (ועמ"ש סד"ה וללבן שתי בנות^{53, 54} **בענין ילוה אישי ובד"ה נשא את ראש⁵⁵ בני גרשון**).⁵⁶

בבחינת מסירות נפש ב"אחד", ועל ידי כך ממשיכים את המצב של "ילוה אישי אלי". (ועיינו במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "וללבן שתי בנות" בענין "ילוה אישי", ובמאמר המתחיל "נשא את ראש בני גרשון").

חיבור זה נעשה על ידי מסירות נפש במילה "אחד", ועל ידו ממשיכים את הקשר המתואר במילים "ילוה אישי אלי". הסוגריים מפנים לשני מאמרים נוספים העוסקים במילים אלה.

גם י"ל [יש לומר] פי' עבודה רוחניות דנשמות שמבחינת לוינתן ע"ד מ"ש בש"ע א"ח [אורח חיים] (סי' צ"ח ס"א) עוד אפשר לומר שפירוש העבודה הרוחנית של הנשמות שהן מבחינת לוינתן הוא על דרך הכתוב בשולחן ערוך, אורח חיים (סימן צ"ח, סעיף א'):

דרך נוספת להבין את עבודתן של נשמות לוינתן עולה מן השולחן ערוך, אורח חיים צ"ח:א', העוסק בכוונה בתפילה.

שהתפשטות הגשמיות קרוב למעלת הנבואה⁵⁷ כו' וכענין המבואר בפע"ח [בפרי עץ חיים] שטי"ז פ"א על האריז"ל [האריז"ל זכרוננו לברכה] אם הייתי דורש שמונים שנים⁵⁸ כו'.

שהתפשטות הגשמיות קרובה למעלת הנבואה וכו'; ועל דרך הענין המבואר בפרי עץ חיים, שער ט"ז, פרק א', על האריז"ל: "אילו הייתי דורש שמונים שנה" וכו'.

נאמר שם שהחסידים הראשונים היו מתבוננים בתפילתם עד שהגיעו להתפשטות הגשמיות, הקרובה למעלת הנבואה. בדומה לכך, פרי עץ חיים מתעד שהאריז"ל שמע דברים באקדמיה של מעלה, שהיו רבים כל כך עד שלא היה יכול לדרוש אותם גם במשך שמונים שנה.

והנה אריז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] משחרב בהמ"ק [בית המקדש]⁵⁹ אין שחוק כו' ברביעיות מאי עביד יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה

והנה אמרו חז"ל: "משחרב בית המקדש אין שחוק" וכו'. "ברביעיות, מה הוא עושה? יושב ומלמד תורה לתינוקות של בית רבן".

ההערה חוזרת אל הגמרא: מאז חורבן בית המקדש ה' אינו משחק עוד עם הלווייתן ברביע האחרון של היום. במקום זאת, "הוא יושב ומלמד תורה לתינוקות של בית רבן".

(ועיין מ"ש במקום אחר על פסוק וכל בניך⁶⁰ למודי הוי' ועיין בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך כרובים וכרוב היינו כרביא. ועמ"ש בד"ה מי יתנך כאח לי⁶¹ ועמ"ש בפ' ויצא קני' ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם) ע"כ הגי"ה [הגהה].

(וראו מה שנכתב במקום אחר על הפסוק "וכל בניך למודי הוי'". וראו פרדס, בערכי הכינויים, בערך "כרובים"; ו"כרוב" פירושו "כמו ילד". וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "מי יתנך כאח לי", וכן מה שנכתב בפרשת ויצא, קנו, ובמקדש מלך שם.) כאן מסתיימת ההגהה.

הסוגריים מקשרים זאת לפסוק "וכל בניך למודי הוי'", ולמילה "כרוב", המוסברת כ"כמו ילד", שהרי לכרובים היו פני ילדים. בכך מסתיימת ההגהה.

אך להיות כי העוה"ז הוא גשמי לכן צריך לצדיקים שעבודתם בגשמיות לקיים מצות מעשיות⁶² והוא שאריז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה]⁶³ עמוד א' וצדיק שמו^{64, 65} שעליו העולם עומד,

אולם, מאחר שהעולם הזה גשמי, יש צורך גם בצדיקים שעבודתם היא בגשמיות, בקיום מצוות מעשיות. זהו שאמרו חז"ל: "עמוד אחד, וצדיק שמו", שעליו עומד העולם.

הטקסט העיקרי ממשיך: כיוון שהעולם הזה גשמי, נחוצים גם צדיקים שעובדים את ה' באמצעות מצוות מעשיות. חז"ל מכנים צדיק כזה "עמוד אחד", שעליו עומד העולם.

(ועמ"ש בדי"ה אשירה להוי" 66 ועמ"ש בביאור ע"פ וקבל היהודים וע"פ טובה הארץ מאד מאד).⁶⁷ וכל מה שיש ביבשה יש בים⁶⁸ כי באמת צ"ל הא והא.

(וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "אשירה להוי", ובביאור על הפסוק "וקבל היהודים", וכן על הפסוק "טובה הארץ מאד מאד"). ו"כל מה שיש ביבשה יש בים", כי באמת צריכים להיות גם זה וגם זה.

חז"ל אמרו שלכל ברייה שביבשה יש מקבילה בים. כך גם נחוצים שני סוגי הצדיקים: זה שדומה לחיית היבשה וזה שדומה ליצור הים.

כי הנה הילוך הצדיקים הנקי נוני ימא⁶⁹ היא נפלאה וגבוהה מאד כמו עד"מ הדגים ששטים בים כך הם שטים ובטיסה אחת מגיע למעלה מעלה וגדולה הרבה מעבודת הצדיקים שבגשמיות שמחה בבשר כו' שהכל למטה במדרגה.

שהרי תנועתם של הצדיקים הנקראים "דגי הים" נפלאה ונעלית מאוד. כשם שהדגים, למשל, שוחים בים, כך הם שטים, ובמעוף אחד מגיעים למעלה מעלה; עבודתם נעלית הרבה יותר מעבודת הצדיקים שבגשמיות, כגון שמחה בבשר וכו', שכל אלה במדרגה נמוכה יותר.

הצדיקים הנקראים "דגי הים" נעים באופן נפלא: כשם שדג גולש במים, כך הם מתעלים במעוף אחד למדרגות הגבוהות ביותר. הדבר נעלה בהרבה מעבודה באמצעות שמחה גשמית, שנשארת במדרגה נמוכה יותר.

משא"כ הילוכם שהוא כמשל דג הים ששט מקצה העולם ועד קצהו כך הילוכם ברוחניות בטיסה אחת (מיט איין שו"פ בל"א [בלשון אשכנז])

ואילו תנועתם דומה לדג הים השוחה מקצה העולם ועד קצהו; כך תנועתם ברוחניות היא במעוף אחד (בידיש: מיט איין שו"פ ["בדחיפה אחת"]),

הדימוי הוא של דג החוצה את הים כולו, מקצה העולם ועד קצהו, בתנועה אחת. הביטוי בידיש מיט איין שו"פ, "בדחיפה אחת", ממחיש את התמונה.

עולים ומגיעים למעלה מעלה ואין זה כלל בבחי' התלהבות ורתיחת הדמים⁷⁰ כמו עבודת הצדיקים הנ"ל שבגשמיות שמחה בבשר שמחה ביין בחי' רשפי אש⁷¹ ושלחבת כו'

הם מתעלים ומגיעים למעלה מעלה. אין זו כלל בחינה של התלהבות ורתיחת הדמים, כמו עבודת הצדיקים הנזכרים לעיל, שעובדים בגשמיות — שמחה בבשר, שמחה ביין, בחינת "רשפי אש" ולהבה וכו';

בהתעלותם אין כלל ההתרגשות ו"רתיחת הדמים" של סוג הצדיקים השני, ששמחתם באה באמצעות בשר ויין וכו' כ"רשפי אש".

אלא אדרבה בקרירות הדמים ובנחת (ועמ"ש בבה"ז [בביאורי הזהר] וירא) ⁷² (ק"ב א') ע"פ וגם אמנה אחותי בת אבי היא ^{73,74} כו'

אלא להפך, בקרירות הדמים ובנחת. (וראו מה שנכתב בביאורי הזהר, וירא, ק"ב ע"א, על הפסוק "וגם אמנה אחותי בת אבי היא" וכו',

במקום זאת, הם מתעלים בקרירות הדמים וברוגע. הסוגריים מפנים לביאורי הזהר על פרשת וירא, בעניין הזהר (א, ק"ב ע"א), המפרש את דברי אברהם "וגם אמנה אחותי בת אבי היא" כדברים העוסקים בבת החכמה העליונה.

ומ"ש בדי"ה בהעלותך את הנרות ⁷⁵ בענין חייך שלך גדול משלהם ובטיסה אחת מגיעים למעלה מעלה כו' כנ"ל.

ומה שכתוב במאמר המתחיל "בהעלותך את הנרות", בענין "חייך, שלך גדול משלהם", ושבתעופה אחת מגיעים למעלה מעלה וכו', כנזכר לעיל.

הכוונה גם למאמר על "בהעלותך את הנרות", על דברי ה' לאהרן: "חייך, שלך גדול משלהם", שנאמרו כשאהרן הצטער על כך שלא היה לו חלק בקרבנות הנשיאים. לאחר מכן חוזר הטקסט ואומר שהצדיקים האלה מגיעים לדרגות הגבוהות ביותר בתעופה אחת.

וא"א לבאר דבר זה בדיבור איך ומה הוא. ⁷⁶ ולכן לא קיים רשב"י [רבי שמעון בר יוחאי] בהיותו במערה כמה מצות מעשיות כנ"ל

אי אפשר להסביר את העניין הזה בדיבור — כיצד הוא ומהו. לכן רבי שמעון בר יוחאי, בהיותו במערה, לא קיים כמה מצוות מעשיות, כנזכר לעיל;

אי אפשר להכניס את סוג העבודה הזה למילים — לא להסביר כיצד הוא מתרחש ולא מהו. משום כך רבי שמעון בר יוחאי, בהיותו במערה, לא קיים כמה מצוות מעשיות.

אלא הכל ברוחניות למעלה מבחי' שמחה בבשר כו'. וזהו ענין סנפיריו של הלויתן (הנקי פלו"ש פדער"ן) שבהם הוא שט מן הקצה כו'.

אלא הכול היה ברוחניות, למעלה מבחינת שמחה בבשר וכו'. וזהו ענין סנפיריו של הלויתן (הנקראים "פלוש פדער"ן), שבעזרתם הוא שוחה מקצה לקצה וכו'.

כל עבודתו הייתה רוחנית בלבד, למעלה מבחינת שמחה באמצעות בשר. זהו מה שמסמלים סנפיריו של הלויתן: בעזרתם הוא שוחה מקצה העולם ועד קצהו, ושם בידיד הוא "פלוש פדער"ן.

ולכן העולם כולו עומד על לויתן^{77,78} שמקיף כל העולם כנודע בדברי רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה]⁷⁹. ולעתיד הלויתן יעשה מלחמה⁸⁰ עם שור הבר וישחטנו בסנפיריו.

לכן העולם כולו עומד על הלויתן, המקיף את העולם כולו, כידוע מדברי חז"ל. ולעתיד לבוא יילחם הלויתן בשור הבר וישחט אותו בסנפיריו.

לכן, כפי שמלמדים חז"ל, העולם כולו נשען על הלויתן המקיף אותו: העולם מתקיים בזכות הצדיקים שעליהם הוא מסמל. לעתיד לבוא יילחם הלויתן בשור הבר וישחט אותו בסנפיריו.

כי הנה עבודת הצדיקים שבבחי' השנית נק' שור הבר פני שור מהשמאל⁸¹ אלא שהוא בר וזך כו' הנה עבודת הצדיקים שבבחינה השנייה נקראת "שור הבר" — "פני שור מהשמאל", אלא שהוא "בר", טהור ומזוכך וכו'.

הסוג השני של הצדיקים נקרא שור הבר. בחזון המרכבה של יחזקאל השור הוא הפנים שמשמאל, צד הגבורה, האש והעוצמה; אלא ששור זה הוא "בר" — טהור ומזוכך.

כי הנה גם עבודתם במעשה גשמיות כמו ושמחת בחגך דיו"ט [דיום טוב] ואין שמחה אלא בבשר כו'

שהרי גם עבודתם במעשה גשמי, כגון "ושמחת בחגך" ביום טוב, ו"אין שמחה אלא בבשר" וכו',

גם העבודה הגשמית של הצדיקים האלה — לשמוח ביום טוב באכילת בשר — היא יותר מכפי שנראה.

אינו כפשוטו שיאכל בשר השור למלאות בטנו ח"ו [חס ושלום] וישיש בו⁸² אלא בחי' העלאות כענין שלמי שמחה מבשר גשמי.

אינה כפשוטה, שיאכלו את בשר השור כדי למלא את בטנם, חס ושלום, וישמחו בו; אלא זו בחינת העלאות ניצוצות, בדומה לשלמי שמחה מבשר גשמי,

אין מדובר, חס ושלום, באכילת בשר בקר כדי למלא את הבטן וליהנות ממנו. זו עבודה של העלאה, בדומה לשלמי השמחה, שבהם הועלה הבשר הגשמי לה'.

שהיה בזמן בהמ"ק [בית המקדש] שהיו ריח ניחוח ממש לה' ועד"ז הוא שמחה בבשר יו"ט [יום טוב] וכמ"ש

וישמחו בכ' כו' כך דייקא אלא שהוא לשון בקשה מפני שחבר בית מקדשנו כו'.^{83,84,85,86,87,88,89,90}

שהיו בזמן בית המקדש, אז היו ממש "ריח ניחוח לה'". וכעין זה היא השמחה בבשר של יום טוב, וכמו שכתוב "וישמחו בכ' כו' — "בך" דווקא; אלא שזה נאמר בלשון בקשה, מפני שנחבר בית מקדשנו וכו'.

בזמן בית המקדש היו הקרבנות האלה ממש "ריח ניחוח לה'", ובשר החג כיום דומה להם. לכן נאמר בתפילת החג "וישמחו בכ' — כך דווקא; הדברים מנוסחים כבקשה מפני שבית מקדשנו נחבר.

קטע 2 • 21

השחיטה כהעלאה הדדית

2 וזה נקי שור הבר מלשון בר לבב⁹¹ פי בשר זך ובר דהיינו שמחה להי הנולד מזה ברשפי אש⁹² והתלהבות כו'.

זה נקרא "שור הבר", מלשון "בר לבב", כלומר בשר זך וטהור; היינו השמחה בהי שנולדת מכך, ברשפי אש ובהתלהבות וכו'.

הקבוצה השנייה נקראת שור הבר, משום ש"בר" פירושו טהור, כמו בביטוי "בר לבב": הבשר שלהם זך וטהור. הכוונה היא לשמחה בהי שמתעוררת בעקבות אכילת בשר החג, שמחה הבוררת כרשפי אש.

אלא שאעפ"כ [שאף על פי כן] מילתא זוטרתא היא לגבי הילוך הנפלא של הצדיקים הנקי לויטן לפי שבא מדבר גשמי ובעל גבול כו'

אף על פי כן, זהו עניין קטן לעומת התנועה הנפלאה של הצדיקים הנקראים לויטן, מפני שהיא נובעת מדבר גשמי ומוגבל וכו';

גם כך, עבודה זו קטנה לעומת התנועה הנפלאה של הצדיקים הנקראים לויטן, מפני שהיא נובעת מדבר גשמי ולכן היא מוגבלת.

משא"כ ההילוך שלהם שבטיסה אחת בקרירות ובנחת מגיעים למעלה מעלה שהיא גדולה יותר לאין קץ ולכן הלויטן ישחוט את שור הבר.

ואילו תנועתם, שבה הם מגיעים למעלה מעלה בתעופה אחת, בקרירות ובנחת, גדולה לאין ערוך. לכן הלויטן ישחוט את שור הבר.

תנועתם, לעומת זאת, מגיעה למדרגות הגבוהות ביותר בתעופה אחת, בקרירות ובנחת, והיא גדולה לאין ערוך. משום כך הלויטן "ישחוט" את שור הבר.

פי' שיעלה אותו ע"י הטיסה שלו וזהו בסנפיריו שבהם ועל ידם עיקר העליה שלו כו'

כלומר, הוא יעלה אותו באמצעות מעופו. זו [הכוונה במילים] "בסנפיריו", שכן בהם ובאמצעותם עיקר העלייה שלו וכו',

כאן "לשחוט" פירושו להעלות: הלויטן יעלה את שור הבר באמצעות מעופו שלו. לכן הוא עושה זאת "בסנפיריו" — הם האמצעי שבאמצעותו הוא עצמו עולה.

שזהו למעלה מכחם עצמם של הצדיקים הנקי שור הבר (ועי' בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך לויתן⁹³ מענין הסנפירים).

וזה למעלה מכוחם של הצדיקים הנקראים שור הבר בכוחות עצמם. (ועיינו בפרדס, בערכי הכינויים, בערך "לויתן", בענין הסנפירים.)

העלאה זו מביאה את הצדיקים הנקראים שור הבר למדרגה שלא היו יכולים להגיע אליה בכוחות עצמם. ההערה שבסוגריים מפנה לפרדס, בחלק העוסק בהסבר מונחים קבליים — ערכי הכינויים — בענין סנפירי הלויתן.

אך באמת גם שור הבר יעלה את הלויתן כי בבחי' אחת עבודתם נעלית יותר אף

אך לאמיתו של דבר, גם שור הבר יעלה את הלויתן, שכן מבחינה אחת עבודתם נעלית יותר, אף על פי

ובכל זאת, שור הבר יעלה גם הוא את הלויתן, מפני שמבחינה אחת עבודתה של הקבוצה השנייה נעלית יותר. זאת אף על פי שעבודתה גשמית.

שהיא בבחי' עבודה גשמייה [גשמיים] הרי כן צ"ל ע"פ התורה ושמחת בחגך⁹⁴ ואין שמחה אלא בבשר ויין⁹⁵ כוי ומצד זה יעלה הוא אותו.⁹⁶

שהיא בבחינת עבודה גשמית, שהרי כך התורה מצווה: "ושמחת בחגך", ו"אין שמחה אלא בבשר ויין" וכוי. ומצד זה הוא יעלה אותו.

עבודה גשמית היא כדיוק מה שהתורה מצווה: לשמוח בחג, ושמחה זו באה באמצעות בשר ויין. מכיוון שעבודה זו מקיימת את ציווי התורה עצמו, היא יכולה להעלות אפילו את הלויתן.

וזה יראה הקב"ה לע"ל [לעתיד לבוא] לצדיקים כללות עבודתם בהאי עלמא ששניהם כאי [כאחד] טובים⁹⁷ בהא האי עדיף ובהא האי עדיף.

וזה מה שהקדוש ברוך הוא יראה לצדיקים לעתיד לבוא: את כלל עבודתם בעולם הזה, ששניהם טובים כאחד — בענין זה זה עדיף, ובענין זה זה עדיף.

לעתיד לבוא יראה ה' לצדיקים את עבודתם בעולם הזה בכללותה: שתי הדרכים טובות, וכל אחת נעלית בתחום משלה.

(הגהה) [עוד יש לומר] שנקרא שור הבר ע"ד ורב תבואות בכח שור⁹⁸ ומימי לא קראתי לשורי שורי אלא לשורי שדי⁹⁹ והתורה נקי ראשית תבואתה¹⁰⁰ וכ"ז [וכל זה] נמשך בכח שור ע"כ נקי צדיקים אלו ע"ש שור הבר.

(הגהה) אפשר לומר עוד שהוא נקרא שור הבר, על דרך "ורב תבואות בכוח שור", ו"מימי לא קראתי לשורי שורי, אלא לשורי שדי"; והתורה נקראת "ראשית תבואתה", וכל זה נמשך בכוח השור. לכן צדיקים אלו נקראים על שם שור הבר.

הגהה מציצה טעם נוסף לשם: "בר" פירושו גם תבואה, ועליה נאמר "ורב תבואות בכוח שור", החורש את השדה; משום כך חכם אחד כינה את שורו "שדי". התורה נקראת "ראשית תבואתה", וכל זה בא בכוח השור, ולכן צדיקים אלו נקראים שור הבר, השור של התבואה.

ועייל [ועוד יש לומר] דהנה מבואר לעיל דבחי צדיקים אלו זהו ענין עמוד אי וצדיק שמו¹⁰¹ כוי וזהו בחי יוסף הצדיק והוא נקי שור¹⁰² כמי"ש בכור שורו הדר לו¹⁰³ (וכמי"ש בזוהר פי שמני דלי"ח ב' ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם) ע"כ הג"ה [הגהה].

אפשר לומר עוד: הוסבר לעיל שהבחינה של צדיקים אלו היא עניין "עמוד אחד, וצדיק שמו" וכו'; וזוהי בחינת יוסף הצדיק, והוא נקרא שור, ככתוב: "בכור שורו הדר לו". (וכך כתוב בזוהר, פרשת שמני, דף ל"ח ע"ב, ובמקדש מלך שם.) סוף ההגהה.

טעם נוסף: הצדיק שהוא "עמוד אחד" הוא יוסף הצדיק, שמשוה מכנה בברכתו שור: "בכור שורו הדר לו". בזוהר על פרשת שמני, המובא כאן, מדובר על השור הבא מצד שמאל; בכך מסתיימת ההגהה.

והנה הלויתן ישחוט את שור הבר בסנפיריו אף שכהיום שחיטה כזו פגומה¹⁰⁴ גמורה היא מחמת ההפסק כוי אבל לעתיד צ"ל כן דוקא.

והנה, הלויתן ישחוט את שור הבר בסנפיריו, אף שכיום שחיטה כזאת פגומה לחלוטין מחמת ההפסק וכו'; אבל לעתיד לבוא דווקא כך צריך להיות.

כיום שחיטה בסנפיר אינה כשרה כלל: היא פגומה, כמו שחיטה בסכין שיש בה פגם, מפני שהחתך אינו רציף. אולם לעתיד לבוא צריך לעשות זאת דווקא כך.

כי ענין השחיטה זו היא בחי עליות שור הבר למעלה מעלה ע"י הלויתן המעלהו בסנפיריו. ולכן צ"ל הפסק בינתיים¹⁰⁵ שהרי א"א להיות כל העליי [העלייה] בבת אחת.

כי עניין השחיטה הזאת הוא בחינת עלייתו של שור הבר למעלה מעלה באמצעות הלויתן, המעלה אותו בסנפיריו. לכן צריך להיות הפסק באמצע, שהרי אי אפשר שכל העלייה תתרחש בבת אחת,

השחיטה הזאת היא למעשה עלייתו של שור הבר, שהלויתן נושא בסנפיריו אל הדרגות הגבוהות ביותר. דרוש הפסק, מפני שהעלייה כולה אינה יכולה להתרחש בבת אחת.

כנודע שיש כמה היכלות היכל הזכות¹⁰⁶ היכל הרצון¹⁰⁷ כוי וא"א להיות כל העליות בפעם אי אלא הפסק בין היכל להיכל

כידוע שיש כמה היכלות, היכל הזכות, היכל הרצון וכו', ואי אפשר שכל העליות יתרחשו בפעם אחת; אלא יש הפסק בין היכל להיכל.

הזוהר מתאר סדרה של היכלות, ובהם היכל הזכות והיכל הרצון, שדרכם עולים. אי אפשר לעבור בבת אחת דרך כולם; יש הפסק בין היכל אחד למשנהו.

ולכן יתיר הקב"ה פגימה זו (ועיין מ"ש במ"א בענין עליית התפלה דרך ההיכלות עליונים כו' בביאור ענין מזוזה מימין¹⁰⁸ וממשי"ש [וממה שכתוב שם] יובן גם כאן). והנה שור הבר יעלה את הלוי'תן ע"י שידקרנו בקרניו:¹⁰⁹

ולכן הקב"ה יתיר פגימה זו. (ועינינו במה שנכתב במקום אחר בענין עליית התפילה דרך ההיכלות העליונים וכו', בביאור ענין "מזוזה מימין"; ומה שנכתב שם יובן גם כאן). והנה, שור הבר יעלה את הלוי'תן בכך שידקור אותו בקרניו:

לכן הקב"ה יתיר את ה"פגימה" הזאת, משום שההפסק שייך לעלייה שחייבת לעבור היכל אחר היכל. כאן מפנים לדיון במקום אחר, בביאור "מזוזה מימין", על עליית התפילה דרך ההיכלות העליונים. הפסקה מסתיימת בצד השני: שור הבר יעלה את הלוי'תן בכך שידקור אותו בקרניו.

בעבודה

המאמר מלמד שהנפש מגיעה למדרגת הגבוהה ביותר באמצעות עבודה רוחנית: כוונת הלב בתפילה, אהבה "בכל מאדך" ומסירות נפש באמירת "אחד" – הנוגעות באלקות עצמה. אך מכיוון שהעולם הזה הוא גשמי, המצוות המעשיות ושמחת החגים כבשר וכיין חיוניות; מקיימים אותן לא כדי למלא את הבטן, אלא כהעלאה וכשמחה בה'. כל דרך בעבודה משלימה את האחרת.

שאלות לשיחה

1. מדוע אומר אדמו"ר הזקן שאפשר להגיע לאלקות עצמה רק באמצעות עבודה רוחנית, ואילו את אור החגים אפשר להמשיך רק באמצעות מצוות גשמיות?
2. באיזה מובן עבודתו של שור הבר נעלית מעבודת הלוי'תן, ובאיזה מובן היא נמוכה ממנה?
3. מה מלמדת תמונת הדג החוצה את הים "בדחיפה אחת" על עבודת הלוי'תן, ומדוע היא רגועה ולא לוחטת?
4. כיצד "בכל מאדך" ומסירות נפש באמירת "אחד" מסבירות מדוע "והיה אם שמוע תשמעו" עדיין אינו נחשב עשיית רצון ה' בשלמות?
5. מדוע העלאת שור הבר צריכה לכלול הפסק, ומדוע שחיטה שאינה כשרה כיום תהיה מותרת לעתיד לבוא?

הערות

פסקה 1

1 לוינתן זה

"שם האוניות הולכות, ולווינתן זה יצרת לשחק בו". הפסוק מתוך מזמור הבריאה הפותח את המאמר.

Psalms 104:26 תהילים ק"ד:כ"ו

שם אֲנִיֹּת יִהְיֶה לְוִיָּתָן זֶה יִצְרֶתָ לְשֹׁחֵק־בוֹ:

There go the ships; There is leviathan, whom Thou hast formed to sport therein

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כו.

2 לוינתן זה

בסיפור מעשה בראשית, המדרש אומר שהמים נשלחו "למקומו של לווינתן", כשהוא קורא את "למקום זה יסדת להם" יחד עם "לווינתן זה יצרת".

Shemot Rabbah 15:22 שמות רבה ט"ו:כ"ב

החדש הזה לכם - הדא הוא דכתיב (תהלים קד, יט): עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו. הרבה מעשים כתב משה בתורה סתומים, עמד דוד ופירשם. אנו מוצאין ממעשה בראשית, משכרא שמים וארץ ברא האור, שנאמר (בראשית א, א): בראשית ברא אלקים ואחר כך (שם שם, ג): ויאמר אלקים יהי אור. ודוד פרשו מאחר שכרא אור, ברא שמים, שנאמר (תהלים שם, ב): עוטה אור כשלמה. והדר נוטה שמים כיריעה, הרי למדנו, משכרא אור, ברא שמים. שלשה בריות קדמו את העולם: המים, והרוח, והאש. המים, הרו וילדו אפלה. האש, הרה וילדה ...

Another interpretation: "This month shall be for you" - that is what is written: "He made the moon for festivals; the sun knows its setting" (Psalms 104:19). There are many [of G-d's] deeds that Moses recorded in the Torah that are unclear and David arose and explained them. We find in the act of Creation, that when He created the heavens and the earth, He created light, as it is stated: "In the beginning G-d created [the heavens and the earth]" (Genesis 1:1), and afterward: "G-d said: Let there be

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

3 לוינתן זה יצרת

ההערה מתארכת את המאמר לתקע"א (11-1810) ומפנה לרשימת כתבי היד המובאת בהמשך הכרך.

הערת קה"ת

משנת תקע"א — ראה להלן ברשימת הכתבי-יד.

4 לוינתן זה יצרת

על "רבות בנות עשו חיל" אומר הוזהר שבריות קטנות מתחברות עם גדולות כדי לקשט את המטרוניטא ולשמה את העולמות העליונים והתחתונים, "כמו שכתוב: 'לוינתן זה יצרת לשחק בו'".

Zohar, Vayechi 75:771-781 ספר הוזהר, ויחי ע"ה:תשע"א-תשפ"א

5 לוינתן זה יצרת

על "וילך איש מבית לוי" קושר הוזהר בין בית לוי לבין הלוינתן והשמחה בעולם, כמו שכתוב: "לוינתן זה יצרת לשחק בו".

Zohar, Shemot 17:181-18:192 ספר הוזהר, שמות י"ז:קפ"א-י"ח:קצ"ב

The following is an alternative explanation of these verses:AND TOOK TO WIFE A DAUGHTER OF LEVI. This signifies the place which is filled with the brightness of moonlight (Malkuth).1The last three lines of the Hebrew text on this page are not translated.2The first two lines of the Hebrew text on this page are not translated

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

6 לוינתן זה יצרת

הוזהר מפרש את "שם אניות יהלכון" על אלה ההולכים ושוחים באותו ים, עד שהם באים להתחבר לאותה בחינה, ואז "לוינתן זה יצרת לשחק בו".

Zohar, Beshalach 12:141-147 ספר הוזהר, בשלח י"ב:קמ"א-קמ"ז

7 לוינתן זה יצרת

בהסבירו כיצד השפע חוזר דרך נצח והוד אל הצדיק, לברכה ולשמחה, אומר הוזהר: "זהו הסוד שלמדנו: 'לוינתן זה יצרת לשחק בו' — זהו הצדיק".

Zohar, Achrei Mot 4:30-5:39 ספר הוזהר, אחרי מות ד':לי-ה':ל"ט

But the current of that river never ceases, and therefore the streams flow back to the two pillars, Nezah. and Hod, whence they traverse that Zaddik to find there blessings and joy

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

8 לוינתן זה יצרת

הוזהר חוזר על פירושו ל"וילך איש מבית לוי", וקושר בין בית לוי לבין הלוינתן ובין הפסוק "לוינתן זה יצרת לשחק בו".

Zohar, Sh'lach 45:309-314 ספר הוזהר, שלח לך מ"ה:ש"ט-ש"י

1Most of this page does not appear in our Hebrew text as explained in the translator's note on page 163a.AND THE L-RD SAID TO MOSES, SPEAK UNTO THE CHILDREN OF ISRAEL... THAT THEY MAKE THEMSELVES FRINGES ON THE CORNERS OF THEIR GARMENTS, ETC. R. Hizkiah ad-duced here the verse: "And he showed me Joshua the high priest", etc. (Zech. 3, 1)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

9 קניגון

הנוסח המקביל מסביר שקניגון הוא משחק, כגון האופן שבו אצילים מעמידים אריה מול נמר ודואגים שאף אחד מהם לא יכריע את האחר לחלוטין.

הערת קה"ת

במאמרי אדה"צ על מארז"ל עי קמא ואילך מבאר ענין "קניגון" שהוא ענין צחוק כמו שעושים השרים שיעמידו ארי עם נמר ויראו שיהי באופן שלא יזיק האחד את חברו לגמרי" ע"ש בארוכה.

10 בהמות נותן ללוינתן בקרניו וקורעו ולוינתן נותן לבהמות בסנפיריו ונוחר

בהמות ולווינתן הם ה"קניגין" של הצדיקים לעתיד לבוא: בהמות נוגח את לווינתן בקרניו, ולווינתן מכה את בהמות בסנפיריו. המדרש מקשה ששחיטה כזאת פסולה, ומשיב: "תורה חדשה מאתי תצא".

Vayikra Rabbah 13:3 ויקרא רבה י"ג:ג

11 הכל שוחטין ובכל שוחטין

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
רפ"א חולין.

12 הכל שוחטין ובכל שוחטין ולעולם שוחטין חוץ ממגל קציר

"הכול שוחטין, ולעולם שוחטין, ובכל שוחטין, חוץ ממגל קציר והמגירה והשיניים והציפורן, מפני שהן חונקין". המדרש מצטט משנה זו, מן הפרק הראשון של חולין, כנגד שחיטה בסנפירים.

Mishnah Chullin 1:2 משנה חולין א'ב'

השוחט במגל יד, בצור, ובקנה, שחיתו כשרה. הכל שוחטין ולעולם שוחטין, ובכל שוחטין, חוץ ממגל קציר, והמגירה, והשיניים, והציפורן, מפני שהן חונקין. השוחט במגל קציר בדרך הליכתה, בית שמאי פוסליו, ובית הלל מכשיריו. ואם החליקו שניה, הרי היא כספין:

When a person had cut the throat [of an animal] with a hand sickle, a sharp flint stone, or with a reed, it is Cashér. All may slaughter, at any time, and with any instrument, excepting a reaping hook, a saw, the [sharp] teeth [of animals fixed in the maxillary bone], or with the finger nail, because the [first mentioned three] do not cut, but strangle [and tear]. When a person slaughtered an animal with a reaping hook, having teeth or notches, with the first or down stroke ... or cut

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishnah (Public Domain)

13 הגמרא אומרת שבהמות "בהררי אלף" נברא זכר ונקבה, ואת הנקבה שמרו לצדיקים לעתיד לבוא; באותו עמוד מתחיל גם הסיפור על ציד לווינתן בעתיד בידי המלאך גבריאל ("קניגיא"), הנמשך בדף ע"ה ע"א.

Bava Batra 74b:7 בכא בתרא ע"ד ב"ז

ואף בהמות בהררי אלף - זכר ונקבה בראם, ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו. מה עשה הקדוש ברוך הוא? סירס הזכר, וציין הנקבה ושמה לצדיקים לעתיד לבא, שצאמר: "הנה נא כחו במתניו" - זה זכר, "ואינו בשרירי בטנו" - זו נקבה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

14 ותור בר

התרגום על פסוק זה מדבר על "שור הבר (תור בר), שרועה בכל יום בהררי אלף", ולכן בהמות הוא שור הבר.

Aramaic Targum to Psalms 50:10 תרגום תהלים נ"י:

אָרם דילי כל חנות חורשא (ועדת לצדיקא בגן עדן) בעירנא דכין (ותור בר דרעי בכל יומא) בטורין אלפא:

Mikraot Gedolot (Public Domain)

15 הא' אותן שהם בסתר

הנוסח שם מוסיף שצדיקים אלה "נסתרים בעולם ואינם ידועים לבני אדם, כי עבודתם כולה רוחנית".

הערת קה"ת

בסה"מ תקע"א נוסף: "בסתר בעולם ולא נודעו לבנ"א כי עבודתם הכל ברוחני".

16 שעבודתם ברוחניות

ההערה מפנה לשיחה זו של הרבי בלי לצטט אותה.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"ב ע' 321. במאמרי אדה"צ — מארז"ל עי קמד מבאר "עבודתם הוא רק ברוחניות, דהיינו לעשות יחודים עליונים באצילות ובהם כמה מדריגות שונות בעליות רבות מאד עד עצמות אא"ס כו' . . . והדוגמא לזה הוא בעבודה של האבות שכל בחי' העבודה שלהם הוא ברוחניות שיחדו יחודים העליונים כמו ע"י חפירות בארות ופיצול המקלות . . . וכגון זה היו צדיקים בדורות התנאים וכן בכל דור ודור כמו רשב"י".

17 שבודאי לא הי' יכול לקיים במעשה

שם, מציינת ההערה, הרבי שואל מדוע לא ניתנו לרבי שמעון בר יוחאי מצוות כנס, כגון סוכה וכדומה, ומסביר שיש לקיים את המצוות הגשמיות דווקא בתוך הסדר הטבעי של דברים גשמיים.

הערת קה"ת

נתבאר בד"ה ונקדשתי — תשמ"ז אמאי לא קיים המצות בגשמיות ע"י נס, דהיי' יכול להעשות לו נס שיהיו אצלו מצות סוכה וכו', ומבאר שקיום המצות בגשמיות צ"ל דוקא ע"פ טבע הגשמיות. ראה לקו"ש ח"ה ע' 80 ואילך. ושי"נ.

18 רק מחרובא

ההערה מפנה לערך "חרוב" באנתולוגיה זו.

הערת קה"ת

ראה מדרש תלפיות ענף חרוב.

19 וכן האריז"ל

הנוסח המקביל גורס: "כמו האריז"ל וחבריו שבדורו, והבעל שם טוב וחבריו שבדורו, וכן בכל דור ודור".

הערת קה"ת

במאמרי אדה"צ שם ("וכמו האריז"ל וחבריו בדורו והבעש"ט ז"ל וחבריו בדורו וכך בכל דור ודור"). בסה"מ תקע"א עי קסד: "ומהם היה האריז"ל בדורו (פ"י שהי' בו גם מבחי' זו ולא זו בלבד) והבעש"ט ז"ל בדורו".

20 ע"ד מ"ש בזהר . . ע"פ וידגו לרוב בקרב הארץ

ההערה מפנה לביאור הזוהר של אדמו"ר האמצעי על הקטע "וידגו לרוב".

הערת קה"ת

ראה ביאורו"ז לאדה"א קמט, א.

21 ברכת יעקב לאפרים ולמנשה: "וידגו לרוב בקרב הארץ".

Genesis 48:16 בראשית מ"ח:ט"ז

המלאך הגא'ל אתי מקל'רע יברך את־הנערים ויקרא בהם שמי ושמ אבותי אברהם ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ:

the angel who hath redeemed me from all evil, bless the lads; and let my name be named in them, and the name of my fathers Abraham and Isaac; and let them grow into a multitude in the midst of the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 נוני ימא

ההערה מפנה גם לשם בעניין "דגי חים".

הערת קה"ת

ראה גי'כ לעיל ז, א. ביאורה"ז בשלח מא, ג. שער האמונה פנ"ג.

23 בארץ — והב'

ההפניה היא לעמ' יח, ג — העמוד שבו נדפסה בתוספת הערה של הרבי הרש"ב על מילים אלה במאמר עצמו; תוכן ההערה אינו מובא כאן.

הערת קה"ת

ראה לעיל יח, ג בהוספה הערת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

24 ושמחת בחגך

"ושמחת בחגך". מצוות שמחת החג היא הדוגמה שמביא המאמר לעבודת ה' כאמצעות מצוות גשמיות.

Deuteronomy 16:14 דברים ט"ז:יד

וְשִׂמְחָתָּ בְּחַגְּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֵלֶּמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:

And thou shalt rejoice in thy feast, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים טז, יד. כאן לא נתבאר מה שייכות הפסוק לכאן, ובסה"מ תקע"א מפורט יותר: "והב' הם אותן צדיקים הגלויים ונודעים בעולם בטוב מעשיהם, כי עבודתם היא בגשמיות לקיים כל המצוות בגשמיות ובמעשה דוקא בפועל ממש וכמו ע"ד דוגמת מצות שמחה ביר"ט שנאמר ושמחת בחגך, עבודתם לקיים מצות שמחה זו בגשמיות כמו שהיא למטה אין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא בבין, בבשר בשר ממש ובבין יין ממש".

25 מועדי ה'

"מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש". המאמר משתמש בביטוי כדי לומר שהמועדים ממשיכים אורות עליונים.

Leviticus 23:2 ויקרא כ"ג:ב'

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי:

Speak unto the children of Israel, and say unto them: The appointed seasons of the L-RD, which ye shall proclaim to be holy convocations, even these are My appointed seasons

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כג, ב.

26 אי אפשר להגיע (אן רירען בל"א)

ההערה מפנה שם למילים "להגיע (אין רירן)".

הערת קה"ת

ראה ליקוט משיחת ש"פ תצא תנש"א הערה 94.

27 והם נקראים נוני ימא

הנוסח שם מוסיף שנשמת משה הייתה בבחינה זו, ככתוב "משיתהו מן המים", אף שהוא נתן את התורה; כלומר, הוא נמשך לבחינה זו כדי לתקן את העולם.

הערת קה"ת

בסה"מ תקע"א נוסף: "(ומוזה היה נשמת משה שנאמר בו מן המים משיתהו הגם שהוא דוקא נתן התורה היינו שנמשך בבחי' זו לתקן העולם)".

28 לשון התחברות

ההערה מפנה שם, בשם הרשב"א, למשמעות "לויִתן" מלשון חיבור.

הערת קה"ת

ראה בהכותב לעין יעקב לב"ב עד, ב בשם הרשב"א.

29 הפעם ילוה אישי אלי

לאה בלית לוי: "הפעם ילווה אישי אלי כי ילדתי לו שלושה בנים"; לכן נקרא שמו לוי. המאמר קורא את "לויִתן" מאותו שורש: חיבור.

Genesis 29:34 בראשית כ"ט:ל"ד

וַתֵּהָרֶה עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר עֲתָה הִפְעֵם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי־יִלְדֹתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ לֵוִי:

And she conceived again, and bore a son; and said: 'Now this time will my husband be joined unto me, because I have borne him three sons.' Therefore was his name called Levi

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כט, לד. ובמאמרי אדה"ז הקצרים ובאוה"ת פ' עקב ע' תקמד מביא גם ממשלי א, ט לויִת חן הם לראשון וענקים לגרגרתך.

30 עיין פ"ק דע"ז ד"ג ע"ב

הצמח צדק מצטט שם את הגמרא: ברביע האחרון ה' משחק עם הלויִתן, ומאז שנחבר בית המקדש אין משחק למעלה; וברביע האחרון הוא מלמד תורה לתינוקות.

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת בראשית-ב דף רצט, א "רביעיות יושב ומשחק עם לויִתן, ומשחרב בהמ"ק שאין שחוק למעלה ברביעיות מאי קא עביד יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה", ע"ש.

31 הערת קה"ת מפנה ל: Bava Batra 75a:1 למילים האלה.

Bava Batra 75a:1 בבא בתרא ע"ה א:א'

קְנִינְיָא עִם לֵוִיתָן, שְׁנַאָמֶר: "הַתְּמִשָּׁה לֵוִיתָן בְּחֻכָּהּ וּבְחֻכָּל תְּשַׁקֵּץ לְשֹׁנוֹ, וְאֶלְמָלָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזֵר – אֵין יָכוֹל לוֹ; שְׁנַאָמֶר: "הַעֲשֹׂה יָגֵשׁ חֲרָבוֹ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

32 שמות רבה פט"ו מענין לויִתן

הצמח צדק מצטט שם את המדרש: המים נאספו "למקום הלויִתן", שכן "מקום זה" הוא מקומו של "לויִתן זה".

הערת קה"ת

פכ"ב. נעתק ביהל אור ע' תז "יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד כו' למקומו של לויִתן כו' שנאמר אל מקום זה יסדת להם וזהו מקומו של לויִתן שנאמר לויִתן זה יצרת כו' ע"ש.

33 ובזח"א ויחי דרמ"ז א'

בציטוט הזוהר הזה, עם פירוש מקדש מלך: באמצעות היצורים הקטנים עם הגדולים, שנים עשר שוורי הבריאה המעלים את מלכות, מתהווה הייחוד של ז"א ונוקבא, ובאמצעותו שמחה ועליצות בעולמות.

הערת קה"ת

מובא ביהל אור שם ע' תז "למחדי בהו עילאין ותתאין כמ"ש לויִתן זה יצרת לשחק בו ופי' בזח"א ובמק"מ שע"י חיות קטנות עם גדולות י"ב בקר דבריאה המרוממים ומעלים המלי' נעשה יחוד זו"ג שע"י נעשה החדוה והשמחה בעולמות".

34 בשלח ד"נ סע"ב

הצמח צדק מצטט שם את הזוהר: "שם אניות יהלכון" באותו יום, הולכות ושוחות עד שהן באות להתחבר לאותה בחינה, ואז "את הלוינתן הזה יצרת לשחק בו".

הערת קה"ת

מובא גם ביהל אור שם ע' תז "ועיין מזה ג"כ בזהר שלח דף נו"ך ע"ב היתה כאניות סוחר ושם ג"כ פסוק שם אניות יהלכון לוינתן זה יצרת וז"ל ר' יהודה אומר שם אניות יהלכון בההוא ימא דאזלין ושטין . . עד דאתיין לאתחברא בההוא דרגא כדין כתיב לוינתן זה יצרת לשחק בו". וראה גם אוה"ת ויקרא-ב ע' תפה ואילן.

35 המשנה הפותחת את פרק "עריב פסחים": בערב פסח, "סמוך למנחה", אסור לאכול עד שתחשך. המאמר מביא אותה לענין הזמן ביום הנקרא "סמוך למנחה".

Pesachim 99b:1 פסחים צ"ט ב:א

מתני' ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, ולא יפתחו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחוי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

36 ויצחק תיקן תפלת המנחה

"יצחק תיקן תפילת מנחה, כמו שכתוב: 'ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב'".

Berakhot 26b:6-7 ברכות כ"ו ב:ו-ז

יצחק תקן תפלת מנחה, שנאמר "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב", ואין "שיחה" אלא תפלה, שנאמר "תפלה לעני כי יעטף ולפניו הי' ישפך שיחו". יצחק תקן תפלת ערבית, שנאמר: "ויפגע במקום וילן שם", ואין "פגיעה" אלא תפלה, שנאמר: "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בך".

Isaac instituted the afternoon Tefillah; as it is said, "And Isaac went out to meditate in the field at eventide" (Gen. xxiv. 63) — "meditation" [sihah] means prayer; as it is said, "A prayer of the afflicted when he fainteth, and poureth out his complaint [sihah] before the L-rd" (Ps. cii. 1). Jacob instituted the evening Tefillah; as it is said, "And he lighted [paga] upon the place, and tarried there all night" (Gen. xxviii. 11) — "alighting" means prayer; as it is said, "There-fore pray not thou for

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות כו, ב.

37 צחוק עשה לי אלקים

דברי שרה כשנולד יצחק: "צחוק עשה לי אלקים, כל השומע יצחק לי". השם יצחק נגזר מצחוק זה.

Genesis 21:6 בראשית כ"א:ו

ותאמר שרה צחק עשה לי אלקים כל־השמע יצחק־לי:

And Sarah said: 'G-d hath made laughter for me; every one that heareth will laugh on account of me'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כא, ו.

38 ושבתי בשלום

נדרו של יעקב: "ושבתי בשלום אל בית אבי". מילות הפתיחה של המאמר המצוטט כאן על יצחק ועל צחוק.

Genesis 28:21 בראשית כ"ח:כ"א

וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹקִים:

so that I come back to my father's house in peace, then shall the L-RD be my G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 יעקב "לקח ממה שבא לידו מנחה לעשו אחיו". מילות הפתיחה של המאמר המצוטט על משמעותה של מנחה.

Genesis 32:14 בראשית ל"ב:יד

וַיִּלֶן שָׁם בְּלֵילָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן־הַבָּקָר בְּיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשָׂו אָחִיו:

And he lodged there that night; and took of that which he had with him a present for Esau his brother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 יצחק חפר בארות

המילים כאן מצטטות את Genesis 26:18. הקטע מופיע למטה.

Genesis 26:18 בראשית כ"ו:י"ח

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת־בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְיָמֵי אֲבִרְהָם אָבִיו וַיִּסְתָּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אֲבִרְהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כְּשֵׁמֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו:

And Isaac digged again the wells of water, which they had digged in the days of Abraham his father; for the Philistines had stopped them after the death of Abraham; and he called their names after the names by which his father had called them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה בראשית כו, יח-כב.

41 יצחק חפר בארות

יצחק חפר מחדש את הבארות של אברהם אביו, וחפר בארות חדשות — עשק, שטנה ורחובות. המאמר מפרש את חפירת הבארות כהעלאת מ"ן.

Genesis 26:18-19 בראשית כ"ו:י"ח-י"ט

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת־בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְיָמֵי אֲבִרְהָם אָבִיו וַיִּסְתָּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אֲבִרְהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כְּשֵׁמֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו: וַיַּחְפֹּר עַבְדֵּי־יִצְחָק בְּנֶחֱל בְּאֵר מַיִם חַיִּים:

And Isaac digged again the wells of water, which they had digged in the days of Abraham his father; for the Philistines had stopped them after the death of Abraham; and he called their names after the names by which his father had called them. And Isaac's servants digged in the valley, and found there a well of living water

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 יצחק חפר בארות

בוהר על פרשת תולדות נאמר שיצחק, שידע את סוד החכמה, טרח לחפור באר מים כדי להתחזק באמונה, כפי שעשה אברהם.

Zohar, Toldot 12:99-14:108 ספר הזהר, תולדות י"ב:צ"ט-י"ד:ק"ח

AND ISAAC DIGGED AGAIN THE WELLS, ETC. R. Eleazar said: 'In digging these wells Isaac acted fittingly, for he discerned from his knowledge of the mysteries of Wisdom that

לכבכם ובכל נפשכם". הפרשה השנייה של קריאת שמע.

Deuteronomy 11:13 דברים י"א:י"ג

והיה אם־שמעו תשמעו אלי־מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את־י' אלקיכם ולעבדו בכל־לבבכם ובכל־נפשכם:

And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the L-RD your G-d, and to serve Him with all your heart and with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 "המים אלו מן הים, והנהר חרב ויבש". הקטעים בוהר המצוטטים כאן מביאים פסוק זה.

Job 14:11 איוב י"ד:י"א

אֲזֻל־מִיָּם מִנִּיָּם וְנָהָר יִחְרַב וְיִבֹּשׁ:

;As the waters fail from the sea, And the river is drained dry

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

49 ונהר יחרב ויבש

הוהר שואל כיצד הגן העליון יכול להניב פירות בגלות, כאשר נאמר "והנהר חרב ויבש", ומשיב שהוא שנוע מלכתחילה ממשיך להניב פירות מעצמו.

Zohar, Terumah 74:734-76:742 ספר הוהר, תרומה ע"ד:תשל"ד- ע"ו:תשמ"ב

In that time one might think "the waters fail from the sea, and the flood decayeth and drieth up" (Job. 14, 11), so how can the world be sustained at all? Therefore it says that "a light is sown", that is to say, continually sown. Now from the time when the stream was cut off from the Garden, the Gardener has ceased to visit it; but the light sows itself, bringing forth fruit out of itself, like a garden which brings ... forth without being sown, though it must be admitted

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

50 ונהר יחרב ויבש

בהקדמתו הוהר דורש את הפסוק: "חרב" — בחורבן בית ראשון, ו"יבש" — בבית שני; לאחר מכן הוחשכו כל האורות שהאירו לישראל.

Zohar, Introduction 12:92-104 ספר הוהר, הקדמה י"ב:צ"ב-ק"ד

The same is implied in the verse "and the river faileth and drieth up" (Job. 14, 11): "faileth", referring to the first Temple, and "drieth up" to the second Temple. And so "He smote the two strong lions of Moab" (Moab- Meab, of the father), namely the Temples of the Father in heaven, by whom they were now destroyed, so that all lights which illuminated Israel were now darkened

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

51 לרחוק דא יעקב

על הפסוק "שלום שלום לרחוק ולקרוב" אומר הוהר: "לרחוק — זה יעקב, ולקרוב — זה יוסף". הרמ"ז מעיר על קטע זה.

Zohar, Introduction 12:84-92 ספר הוהר, הקדמה י"ב:פ"ד-צ"ב

because of the twofold peace here below, one for Jacob and one for Joseph, as it is written, "Peace, Peace, to him that is far off and to him that is near" (Is. 57, 19): "to him that is far of" refers to Jacob, "and to him that is near" refers to Joseph. "To him that is far" is parallel to "From afar the

in this way he could attach himself more firmly to his faith. Abraham likewise made a point of digging a well of water. Jacob found the well already prepared for him, and he sat down by it. Thus they all looked for a well and strove through it to preserve their faith pure and undiminished.

... And nowadays Israel hold fast to

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

43 רפ"ו דברכות

שם מביא אדמו"ר הוקן את אותה גמרא: עדיין אין הפרשה השנייה של שמע בגדר "עושה רצונו של מקום", מפני שהאור הנמשך על ידי המצוות נשאר בהעלם ומקיף; "עושה רצונו" הוא כאשר האור המקיף מאיר בתוך האור הפנימי — תכליתה של דירה בתחתונים.

הערת קה"ת

לה, ב. ראה לעיל פ' בשלה ב, ב ובמ"מ לשם.

44 הגמרא מיישבת בין שני פסוקים: האחד מדבר בזמן שישאל עושים רצונו של מקום, ואילו "ואספת דגנך", שבפרשה השנייה של קריאת שמע, מדבר בזמן שאינם עושים רצונו.

Berakhot 35b:5-6 ברכות ל"ה ב:ה-ו'

לֹא קָשָׁיָא: קָאן בְּזִמְנֵי רְצוֹנֵי שְׁמַיָּא קָאן בְּזִמְנֵי שְׁמַיָּא יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנֵי שְׁמַיָּא. תְּנִי רַבִּנּוּ: "וְאִסַּפְתָּ דִּגְנָךְ" מַה תִּלְמוּד לומר? — לְפִי שְׁנָאֵמַר: "לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ" — יָכוֹל דְּכָרִים כְּתִיבָן, תִּלְמוּד לומר: "וְאִסַּפְתָּ דִּגְנָךְ" — הִנֵּה בְּהוֹן מְנַהֵג דְּרָךְ אֶרֶץ, דְּכָרִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל.

There is no contradiction; the latter referring to the time when Israel perform the will of the All-present, the former to when Israel neglect His will. Our Rabbis have taught : "And thou shalt gather in thy corn" — what has this teaching to tell us ? Since it is written, "This book of the law shall not depart out of thy mouth [but thou shalt meditate therein day and night]" (Josh. i. 8), it is possible to think that these ... words [are to be understood] as they are written

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

45 עושים רצונו של מקום

תוספות מסבירים שגם הפרשה השנייה של קריאת שמע מדברת על מי שעושים את רצונו, "אלא שאינם עושים רצונו כל כך, שאינם צדיקים גמורים".

Tosafot on Berakhot 35b תוספות על ברכות ל"ה ב

46 בכל מאדך

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". הפרשה הראשונה של קריאת שמע: בפרשה השנייה אין "בכל מאדך".

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ה.

47 והיה אם שמוע תשמעו

"והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי... לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל

שבשמי ולא יחשוב בדבריי שיש בהם קלות ראש: הגה ויחשוב קודם התפלה מרוממות האל יתעלה ובשפלי האדם ויסיר כל תענוגי האדם מלבו [הר"י ריש פ' אין עומדין] ואסור לאדם לנשק בניו הקטנים בב"ה כדי לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת המקום ברוך הוא [בנימין זאב סימן קס"ג ואגודה פרק כיצד מברכין]:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

58 שמונים שנים

שם מביא אדמו"ר הזקן את פרי עץ חיים (שער קריאת שמע שעל המיטה, פרק 1): בשבת, בשנתו, שמע הארז"ל בישיבה של מעלה ביאורים נפלאים על בלק ובלעם, שלא היה יכול לדרוש במשך שמונים שנה, מפני שהשנתו הייתה "ראיית" החכמה עצמה.

הערת קה"ת

ע"ל צו ד"ה והניף פ"ב (ז, ב) וש"נ [כ].

59 ארז"ל משחרב ביהמ"ק

ביום יש שתי-עשרה שעות: בשלוש הראשונות ה' לומד תורה, בשניות הוא דן את העולם, בשלישיות הוא מקיים אותו, וברביעיות "הוא יושב ומשחק עם הלווייתן, כמו שנאמר: 'לווייתן זה יצרת לשחק בו'".

Avodah Zarah 3b:11 עבודה זרה ג' ב:י"א

בְּרַבִּיעִיּוֹת מֵאֵי עֶבֶד? יוֹשֵׁב וּמִלְמַד תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן תוֹרָה, שְׁנָאָמֶר: "אֵת מִי יוֹרָה דְּעָה וְאֵת מִי בִּין שְׁמוּעָה גְּמוּלִי מְחַלֵּב עֲתִיקִי מְשֻׁדִּים." לְמִי יוֹרָה דְּעָה וּלְמִי בִּין שְׁמוּעָה? לְגְמוּלִי מְחַלֵּב וּלְעֲתִיקִי מְשֻׁדִּים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז ג, ב.

60 ע"פ וכל בניך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אולי הכוונה להנדפס לקמן פ' ראה רכט, א.

61 "מי ייתן והיית לי כאח, היונק משדי אמי." מילות הפתיחה של מאמר המצוטט כאן.

Song of Songs 8:1 שיר השירים ח':א

מִי יִתֶּנְךָ כָּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֲמַצְאָךָ כַּחוּץ אֲשָׁקֶךָ גַּם לֹא-יָבוֹז לִי:

Oh that thou wert as my brother, That sucked the breasts of my mother! When I should find thee without, I would kiss thee; Yea, and none would despise me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 שעבודתם בגשמיות לקיים מצות מעשיות

הנוסח שם מוסיף שנדרשת עבודה גשמית מפני שמה שנפל בשבירה לבריא, יצירה ועשיה, לנוגה, צריך להתברר מתוך הגסות שבמאכל, בבשר וביין; הצדיקים הרוחניים פועלים בירור שני, באמצעות חכמה, אל האין האמיתי, וזהו הלוינתן השוחט את שור הבר.

הערת קה"ת

בסה"מ תקע"א ע' קסד יש כאן הוספה: "(דהיינו מפני שהוא ממש שנפל בשבירה כבי"ע ובנוגה דבי"ע שצריך בירור להפשיט מחומרות הנוגע המעורב טו"ר או אפי' ביטול היש דבי"ע שזהו בירור הא' והיינו ע"י הצדיקים שבבחי' ה' שעבודתם בגשמיות וזהו ענין כוונת המאכלים בשר ויין כו', משא"כ צדיקים שבבחי' (הב') [הא'] עבודתם ברוחני וכמ"ש במ"א שיש ב' מיני בירור הא' ע"י המל' והב' ע"י חכמה דבחכמה אתברירו בירור

L-rd appeared unto me" (Jer. 31, 3), as well as to "And his ... "sister stood afar off" (Exod. 2, 4); "and to him that is near
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

52 "ונקדשתי בתוך בני ישראל." אלו מילות הפתיחה של הביאור בפרשת אמור המצוטט בעניין מסירות נפש.

Leviticus 22:32 ויקרא כ"ב:ל"ב

וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת־שֵׁם קְדָשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשָׁכֶם:

And ye shall not profane My holy name; but I will be hal-
lowed among the children of Israel: I am the L-RD who hal-
low you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 סד"ה וללבן שתי בנות

פתיחת המאמר ההוא: לאה ורחל הן אותיות המחשבה ואותיות הדיבור, העולם הנסתר והעולם הגלוי. הטקסט מפנה לסופו, על "הפעם ילווה אישי".

הערת קה"ת

תו"א כב, ד.

54 וללבן שתי בנות

"וללבן שתי בנות". אלו מילות הפתיחה של המאמר המצוטט על "אישי יתחבר אלי".

Genesis 29:16 בראשית כ"ט:ט"ז

וּלְלֵבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לְאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל:

Now Laban had two daughters: the name of the elder was
.Leah, and the name of the younger was Rachel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 וכד"ה נשא את ראש

שם מקבילות שלוש משפחות הלויים — גרשון, קהת ומררי — לשלוש בחינות; וכשלאה ילדה את לוי אמרה: "הפעם ילווה אישי אלי כי ילדתי לו שלושה בנים". לאה היא אם שש המדות דאצילות.

הערת קה"ת

לקמן פ' נשא כא, ד.

56 נשא את ראש בני גרשון

"נשא את ראש בני גרשון גם הם". אלו מילות הפתיחה של המאמר השני המצוטט כאן.

Numbers 4:22 במדבר ד':כ"ב

נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם:

'Take the sum of the sons of Gershon also, by their fathers'-
;houses, by their families

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 התפשטות הגשמיות קרוב למעלת הנבואה

על הכוונה בתפילה: אנשי מעשה חסידיים היו מתבודדים ומכוונים בתפילתם "עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות השכל, עד שהיו קרובים למדרגת הנבואה".

Shulchan Arukh, Orach Chayim 98:1 שולחן ערוך, אורח חיים צ"ח:א

... מתבודדים ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות כח השכלי עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה ואם תבא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה ישתוק עד שיתבטל המחשב' וצריך שיחשוב בדבריי המכניעים הלב ומכוונים אותו לאביו

משכיה ואליתיה (ירמיהו כב, כט) ארץ ארץ שמעי דבר ה' אמר רב
פפא לא אבה נרש שמוע דבר ה'
Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)
הערת קה"ת
חולין קכז, א.

69 **הילוך הצדיקים הנק' נוני ימא**
הצמח צדק מתייחס שם לקטע הזה, בעניין ההבדל שבין נשמות מבחינת
הלויתן לנשמות אחרות, הזקוקות לאניות.
הערת קה"ת
באוה"ת תצא עי' תתקלט מציינ' לכאן בענין ההפרש בין נשמות שמכחי' לויתן
ובין שאר נשמות שצריכין ארבינ'.

70 **התלבוט ורתיחת הדמים**
הנוסח שם מוסיף שלהט זה "בא מבירור הנוגה של המאכלים".
הערת קה"ת
בסה"מ תקע"א נוסף: "הבא מבירורי נוגה של המאכלים".

71 **רשפי אש**
"כי עזה כמות אהבה... רשפיה רשפי אש, שלהבת ה'". המאמר משתמש
בדימוי הזה לתיאור הלהט הנובער בעבודת ה' באמצעות שמחה גשמית.
Song of Songs 8:6 שיר השירים ח':ו'
שימיני כחותם על־לִבְךָ כחותם על־זרועֶךָ כִּי־עֶזָה כְּמוֹת אֶהְבֶּה קִשָּׁה
כְּשֶׂאוֹל קִנְיָה רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפִּיהָ אֵשׁ שְׁלֵהֲבִתֶּיהָ:
Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the
L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 **ועמ"ש בבה"ז וירא**
ההערה מזהה את ביאורי הזהר המצוין בטקסט כשל אדמו"ר האמצעי, דף י'
ב.
הערת קה"ת
לאדה"א י' ב.

73 **וגם אמנה אחותי בת אבי היא**
אברהם אל אבימלך: "וגם אמנה אחותי בת אבי היא, אך לא בת אמי".
Genesis 20:12 בראשית כ':י"ב
וגם־אִמְנָה אֲחֹתִי בַת־אָבִי הִוא אֵלָּה לֹא בַת־אִמִּי וְתַחֲיִי לֵאשָׁה:
And moreover she is indeed my sister, the daughter of my
father, but not the daughter of my mother; and so she be-
came my wife
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 **וגם אמנה אחותי בת אבי היא**
הזהר מפרש את דברי אברהם כמתייחסים לשכינה: "אחותי בת אבי" — בת
החכמה העליונה. הטקסט מפנה לביאורי הזהר על קטע זה.
Zohar, Vayera 23:349-354 ספר הזהר, וירא כ"ג:שמ"ט-שנ"ד
Later he said: "And moreover she is my sister, the daughter
of my father, but not the daughter of my mother." Was it re-
ally so? In truth he was alluding all the time to the Shekinah.
At first he said, "she is my sister" in conformity with the ad-
monition, "Say to wisdom, Thou art my sister." Then he am-
plified this by saying "moreover she is my sister, the daugh-

אחר בירור להיות נכלל באין ממש, והיינו מה שהלויתן שוחט את שור הבר
כו', וכמ"ש ההפרש בין נשמת משה שהי' מבחי' פנימי דמ"ה וכמ"ש מן
המים משיתיהו ובין נשמת אליהו ב"ן דמ"ה וד"ל): "כי באמת צ"ל בשו"ה
וע"פ.

63 **שארז"ל**
הערת קה"ת מפנה Zohar II, 271a למילים האלה.
Zohar II, 271a זח"ב רע"א, א
הערת קה"ת
זח"ב רע"א, א. ס' הבהיר ס'י מד [קב]. ועי' ח' דברים (מ, ג) [כ].

64 **וצדיק שמו**
על מה העולם עומד: לפי אחת הדעות בתלמוד, "על עמוד אחד, ושמו צדיק,
כמו שנאמר: 'צדיק יסוד עולם'".
Chagigah 12b:3 חגיגה י"ב ב:ג'
וְחֻכְמֵי אֲמָרִים: עַל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי עֲמוּדִים עוֹמֶדֶת, שְׁנָאָמֶר: יֵצֵב גְּבוּלוֹת
עָמִים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ אֲמָרִים: שְׁבָעָה עֲמוּדִים, שְׁנָאָמֶר:
"הָצֵבָה עֲמוּדִיהָ שְׁבָעָה". רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ אָמַר: עַל עֲמוּד אֶחָד,
וְצָדִיק שְׁמוֹ, שְׁנָאָמֶר: "וְצָדִיק יְסוּד עוֹלָם".
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

65 **עמוד א' וצדיק שמו**
בתוספת לזהר, בצייטוט מספר הבהיר: "יש עמוד אחד מן הארץ ועד הרקיע,
ושמו צדיק... והוא נושא את כל העולם"; גם אם יש בעולם צדיק אחד
בלבד, הוא מקיים את העולם.
Zohar, Addenda, Volume II 3:10-18 ספר הזהר, תוספות, כרך ב':ג'-י'
י"ח

66 **בדיה אשירה להוי**
אם זהו המקום: המאמר "אשירה לה' כי גאה גאה" מסביר ששירה היא
התעוררות של שמחה, גילוי והתפשטות של חיות, ושגילוי זה הוא גילוי
הוי' מתוך אור אין סוף הסובב כל עלמין.
הערת קה"ת
אולי הכוונה לתו"א סג, ג בענין מעלת הצדיק.

67 **טובה הארץ מאד מאד**
יהושע וכלב: "הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאד מאד."
מילות הפתיחה של מאמר המצוטט כאן.
Numbers 14:7 במדבר י"ד:ז'
וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר
אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד:
And they spoke unto all the congregation of the children of
Israel, saying: "The land, which we passed through to spy it
out, is an exceeding good land
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

68 **וכל מה שיש ביבשה יש בים**
"כל מה שיש ביבשה יש בים, חוץ מהחולדה". המאמר מיישם זאת על שני
סוגי הצדיקים: חיית היבשה ויצור הים.
Chullin 127a:12-14 חולין קכ"ז א:י"ב-י"ד
תנו רבנן כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה אמר ר' זירא מאי
קראה (תהלים מט, ב) האוינו כל יושבי חלד אמר רב הונא בריה דרב
יהושע ביבירי דנרש אינו מן הישוב אמר רב פפא בשמתא נרש תרביה

80 ולעתידי הלויתן יעשה מלחמה

ההערה אומרת שמשל המלחמה ומשמעותו מבוארים שם באריכות.

הערת קה"ת

המשל והנמשל נתבאר בארוכה במאמרי אדה"ז-מארו"ל ע' קמו ואילך.

81 פני שור מהשמאל

בחזון המרכבה של יחזקאל יש לכל חיה פני אדם, פני אריה מימין, "ופני שור מהשמאל", ופני נשר. השמאל הוא צד הגבוהה.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':

וַדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מִהַשְּׂמָאל לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, י.

82 אינו כפשוטו שיאכל בשר השור . . וישיש בו

הנוסח המקביל: הכוונה אינה, חלילה, לבשר הגשמי של השור, אלא לבירורו, שמוסיף ידיעה אלוהית ושמה; השמחה באה דווקא מבירור הבשר והיין.

הערת קה"ת

נתבאר במאמרי אדה"ז שם ע' קמט "ואין כוונתו ח"ו מפני גשם הבשר של השור, אלא מצד בחי הבירור שלו שמוסיף דעת ושמה אלקית מבחי הרוחניות . . השמחה באה דווקא מבחי הבירור" דבשר ויין וכה"ג שמתברר מהם להיות מחמתן שמחה אלקית בבחי הרוחניות".

83 הנחת כ"ק אדה"א ממאמר זה בסי' מאמרי אדה"ז על מארו"ל ע' קמא ומתחיל

ההערה מציינת שנדפס שם נוסח של המאמר בכתב ידו של אדמו"ר האמצעי, הפותח "להבין מארו"ל בענין השחוק דלעתידי", ונוסח נוסף בעמ' 144.

הערת קה"ת

להבין מארו"ל בענין השחוק דלעתידי. עוד הנחה שם ע' קמד. הנחת כ"ק אדמו"ר הציץ נדפס בסה"מ תקע"א. נתבאר גם במאמרי אדה"א דרושי חתונה ח"ב ע' תרמא ואילך. ביאור על מאמר זה נדפס באוה"ת שמיני ע' תפה. ראה להלן בהוספות להערות וצינונים השוואה לד"ה זה מכת"י. ראה תורת חיים בראשית ד"ה ויתן לך פ"י ואילך. ובלקו"ש ח"ב ע' 177 "והוא באופן אחר ממ"ש בלקו"ת. כן מובא מאמר זה — בקצור הביאור בסי' שני המאורות עמוד י"ד" [והוא המאמר שנדפס במאמרי אדה"ז שם]. ראה ד"ה לויטן — תשמ"ו.

84 רשב"י כשה"י במערה . . ניזונים רק מחרובא כו'

כשהסתתרו מפני גורת הרומאים, ישבו רבי שמעון בר יוחאי ובנו במערה, ושם "נעשה להם נס: נבא להם חרוב ומעין מים", והם למדו תורה כל היום.

Shabbat 33b:3-4 שבת ל"ג ב:ג-ד

אָמְרוּ לוֹ: נָשִׁים יוֹכִיחוּ! — שְׁמִבְטָלוֹת אֶת פְּעֻלָּתָן. גּוֹיִם יוֹכִיחוּ! — שְׁמִבְטָלִין אֶת יִשְׂרָאֵל. תִּינוּקוֹת יוֹכִיחוּ! — שְׁמִבְטָלִין אֶת אֲבִיהֶן. תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּן יוֹכִיחוּ! הֵתֵם כְּרַבִּי גּוֹרִינֵן, דְּאָמַר רַבִּי גּוֹרִינֵן וְאִיתִּימָא רַב יוֹסֵף כְּרַבִּי שְׁמַעְיָה: בְּזִמְן שֶׁהֶצִּיקִים בְּדוֹר — צְדִיקִים נִתְפָּסִים עַל הַדּוֹר, אֵין צְדִיקִים בְּדוֹר — תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּן נִתְפָּסִים

ter of my father", i.e. the daughter of Supernal Wisdom, for which reason she is called "my sister" and also ... Wisdom-"but not

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

75 בהעלותך את הנרות

"בהעלותך את הנרות, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות". אלה מילות הפתיחה של המאמר המצוטט כאן.

Numbers 8:2 במדבר ח':ב'

דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמְּנֹרָה יֵאָרוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת:

Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest' the lamps, the seven lamps shall give light in front of the 'candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 וא"א לבאר דבר זה בדיבור איך ומה הוא

הנוסח שם גורס: "אי אפשר לבאר היטב עניין זה בכתב, איך ומה הוא".

הערת קה"ת

בסה"מ תקע"א: "ואי אפשר לבאר דבר זה היטב בכתב ובמכתב איך ומה הוא".

77 העולם כולו עומד על לויטן

ביום החמישי נברא הלווייתן, "ובין שתי סנפיריו עומד בריח התיכון של הארץ", והקדוש ברוך הוא משחק עמו בכל יום.

Pirkei DeRabbi Eliezer 9:7 פרקי דרבי אליעזר ט':ז'

בְּחֵמִישִׁי הַשָּׁרִיץ מִן הַמַּיִם לְוִיתָן נָחַשׁ בְּרִיחַ, מְדוּרוֹ בְּמַיִם הַתַּחְתּוֹנִים, וּבֵין שְׁנֵי סְנַפִּירָיו הַבְּרִיחַ הַתִּיכוֹן שֶׁל אֶרֶץ עוֹמֵד, וְכָל הַתַּנִּינִים הַגְּדוֹלִים שֶׁבָּיִם מְזוֹנוֹ שֶׁל לְוִיתָן וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹחֵק עִמּוֹ יוֹם יוֹם וְהוּא פּוֹתֵחַ פִּיו וְהַתַּנִּין הַגְּדוֹל שֶׁבָּא יוֹמוֹ לְהֵאָכֵל הוּא בּוֹרֵחַ וְנָס וְנִכְנָס לְתוֹךְ פִּיו שֶׁל לְוִיתָן וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹחֵק בּוֹ, שְׁנַאֲמַר (תהלים קד, כו): "לְוִיתָן זֶה יִצְרֶת לְשַׁחֵק בּוֹ".

On the fifth day He brought forth from the water the Leviathan, the flying serpent, and its dwelling is in the lowest waters; and between its fins rests the middle bar of the earth. All the great sea monsters in the sea are the food for the Leviathan. Every day it opens its mouth, and the great sea monster destined to be eaten that day (tries) to escape and flee, but it enters the mouth of the Leviathan; and the ... Holy One, blessed be He, plays with it, as it

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

78 העולם כולו עומד על לויטן

"למדנו: כל העולם אינו עומד אלא על סנפיר אחד של הלווייתן".

Zohar, Mishpatim 3:264-275 ספר זוהר, משפטים ג':רס"ד-ע"ה

79 העולם כולו עומד על לויטן . . כנודע בדברי רז"ל

"הלווייתן העומד על שפת הים, והעולם נשען על סנפיריו: זהו צדיק יסוד עולם, שעליו עומד כל העולם".

Zohar II, 34b זח"ב לד, ב

Zohar III, 279a זח"ג רעט, א

הערת קה"ת

פדר"א ספ"ט. זח"ב לד, ב. קח, ב. זח"ג רעט, א. ועוד.

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 2

91 בר לבב

"מי שנקי כפיים וטהור לב (בר לבב) יכול לעלות בהר ה'. המאמר מפרש את "בר" שב"שור הבר" כביטוי לטהרה זו.

Psalms 24:4 תהילים כ"ד:

נקי כפיים ובר־לֵבב אֲשֶׁר לֹא־נִשָּׂא לְשׁוֹא נַפְשִׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה:

He that hath clean hands, and a pure heart; Who hath not taken My name in vain, and hath not sworn deceitfully

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כד, ד. "שאינ לו רק לב א' לאכיו שבשמים, והוא גם לבו לב בשר נתברר מכל וכל רק לה' לבדו" — מאמרי אדה"ו שם ע' קמט.

92 רשפי אש

"כי עזה כמות אהבה... רשפיה רשפי אש, שלהבת יי-ה". ההתלהבות שבשמחה הבאה באמצעות הבשר.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח':ו

שִׁימָנִי כְּחֹתֶם עַל־לִבֶּךָ כְּחֹתֶם עַל־זְרוּעֶךָ כִּי־עֲזָה כְּמוֹת אֶהְבֶּה קִשָּׁה כְּשֶׂאוֹל קִנְיָה רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שְׁלֶהֱבִיתֶיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 ועיי בפרדס בעה"כ ערך לוינתן

חלק מהערך בפרדס מצוטט שם: הסנפירים הם חסד וגבורה.

הערת קה"ת

חלק נעתק ביהל אור ע' תה דסנפירין הם חו"ג.

94 ושמחת בחגך

"ושמחת בחגך". זהו הציווי שבתורה, ולכן עבודתו הגשמית של שור הבר יכולה להעלות את הלווייתן.

Deuteronomy 16:14 דברים ט"ז:י"ד

וְשִׂמְחָתָּ בַּחֲגֶה אֹתָהּ וּבְנֶה וּבְתָהּ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֵלֶמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:

And thou shalt rejoice in thy feast, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 אין שמחה אלא בבשר ויין

בזמן שבית המקדש היה קיים, "אין שמחה אלא בבשר", וכעת, כשאינו קיים, "אין שמחה אלא בייין".

Pesachim 109a:5 פסחים ק"ט א:ה'

תנאי, רבי יהודה בן בתירא אומר: בזמן שִׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָים אִין שְׂמִיחָה אֵלָא בְּבֶשֶׂר, שְׁנַאֲמַר: "וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֶׁם וְשִׂמְחָתָּ לִפְנֵי ה'

על הדור. אִמַּר רַבִּי יִצְחָק בַּר זְעִירִי, וְאִמַּרִּי לֵה אִמַּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נִזְיָא: מַאי קָרָאָהּ — "אִם לֹא תִדְעִי לָהּ הִיפָּה בְּנָשִׁים ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת לג, ב.

85 כמארז"ל בזמן הבית אין כו'

בזמן שבית המקדש היה קיים, "אין שמחה אלא בבשר", כמו שנאמר: "וזבחת שלמים ואכלת שם ושמת"; וכעת, כשאנו קיים, "אין שמחה אלא בייין", כמו שנאמר: "ויין ישמח לבב אנוש".

Pesachim 109a:5 פסחים ק"ט א:ה'

תנאי, רבי יהודה בן בתירא אומר: בזמן שִׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָים אִין שְׂמִיחָה אֵלָא בְּבֶשֶׂר, שְׁנַאֲמַר: "וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֶׁם וְשִׂמְחָתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ", וְעַכְשָׁיו שְׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָים, אִין שְׂמִיחָה אֵלָא בְּיִין, שְׁנַאֲמַר: "וַיֵּין וְשִׂמַּח לֵבָב אָנוּשׁ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

הובא ברש"י ר"ה ו, ב ד"ה מי אמרי. וע' פסחים קט, א. [כ].

86 דוד הי מחבר

חסיד הוא מי שנוהג בחסד עם קונו, "כמו דוד, שהיה מחבר. ומה היה מחבר? היה מחבר את התורה שלמעלה עם הקדוש ברוך הוא".

Zohar III, 222b זח"ג רכב, ב

הערת קה"ת

זח"ג רכב, ב [כ]. אור התורה תהלים ע' תתקיד.

87 שמות י"א ב'

ההערה מצטטת את קטע הזוהר כפי שהובא שם: "אדם אחד הלך" — זהו הקדוש ברוך הוא, ככתוב "ה' איש מלחמה".

הערת קה"ת

"ס"פ וילך איש דא קוב"ה דכתיב ה' איש מלחמה" — אוה"ת בראשית-א דף רצט, א. וראה יהל אור ע' תז.

88 "כי לי כל חיתו יער, בהמות בהררי אלף". הפסוק שעליו מתרגם התרגום את המילים "שור הבר".

Psalms 50:10 תהילים נ"י:

כִּי־לִי כָל־חַיְתֵי־יָעַר בְּהֵמֹת בְּהִרְי־אֱלֹף:

For every beast of the forest is Mine, and the cattle upon a thousand hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 הזוהר אומר שהדגים מתרבים במים ומתים אם הם עולים ליבשה, אך אלה הם "מן הים הגדול" ומתרבים "בתוך הארץ", בשונה מכל שאר הדגים. המאמר מחיל זאת על צדיקים כמו האריז"ל; הדגים שנמצאים רק בים הם המלאכים.

Zohar, Balak 6:51-59 ספר זוהר, בלק ו:נ"א-נ"ט

When those "lads" are duly blessed, then "they swarm like fishes in the midst of the earth". Fishes multiply in the sea and die as soon as they are brought to dry land, but these, although they come from the Great Sea, have their increase 'in the midst of the earth

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

90 "וכל בנייך יהיו לימודי ה', ורב שלום בנייך."

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' ב, ג.

101 וצדיק שמו

לפי אחת הדעות בגמרא, העולם עומד "על עמוד אחד, ושמו צדיק, שנאמר: 'וצדיק יסוד עולם'".

Chagigah 12b:3 חגיגה י"ב ב:ג

והַכִּמִּים אוֹמְרִים: עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר עַמּוּדִים עוֹמֶדֶת, שְׁנֶאֱמַר: "יִצְבַּב גְּבוּלוֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: שְׁבַעַה עַמּוּדִים, שְׁנֶאֱמַר: "חֲצִבָּה עַמּוּדֵיהָ שְׁבַעַה". רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ אוֹמֵר: עַל עַמּוּד אֶחָד, וְצַדִּיק שְׁמוֹ, שְׁנֶאֱמַר: "וְצַדִּיק יְסוּד עוֹלָם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

102 והוא נקי שור

על הפסוק "שור ואיל לשלמים" אומר הזוהר בפרשת שמני שהקריבו שור משום שהשור שלם, ושהשור בא מצד שמאל, ככתוב: "ופני שור מהשמאל".

Zohar, Shmini 4:49-5:59 ספר הזוהר, שמני ד:מ"ט-ה:נ"ט

103 בכור שורו הדר לו

ברכת משה ליוסף: "בכור שורו הדר לו, וקרני ראם קרניו".

Deuteronomy 33:17 דברים ל"ג:י"ז

בְּכוֹר שׁוּרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רָאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנָּח יַחְדּוֹ אֶפְסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה:

His firstling bullock, majesty is his; And his horns are the horns of the wild-ox; With them he shall gore the peoples all of them, even the ends of the earth; And they are the ten thousands of Ephraim, And they are the thousands of Manasseh.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, יז.

104 שחיטה כזו פגומה

ההערה מפנה לשיחה זו של הרבי בעניין השחיטה ה"פגומה".

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"ב ע' 177.

105 ולכן צ"ל הפסק בינתיים

הצמח צדק מצטט את הקטע ומציע הסבר אחר: בפגימה נמצאות אותיות "מגפה", וכעת, כל עוד העולם עדיין אינו מתוקן, הניקוב פוסל את השחיטה.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת ויקרא-ג ע' תתח. ושם מפרש שיש לומר באופן אחר "כי פגימה אותיות מגיפה ועכשיו שעדיין לא נתברר העולם הפגימה היא פסול בשחיטה", ע"ש.

אֱלֹקֶיךָ, וְעַכְשִׁיו שְׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּים, אֵין שְׁמִיחָה אֱלָא בֵּינִי, שְׁנֶאֱמַר: "וַיִּזְנוּ וְשִׂמְחָה לָכֵב אָנוּשׁ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

96 שו"ה אלא בבשר — ומצד זה יעלה הוא אותו

בהערה נאמר שבנוסח שם יש תוספת בנקודה זו; התוספת אינה מצוטטת.

הערת קה"ת

בסה"מ תקע"א ע' קסו יש הוספה.

97 שניהם כא' טובים

"כי אינך יודע איזה יכשר, הוזה או זה, ואם שניהם כאחד טובים". המאמר מהדהד את הפסוק: שני סוגי העבודה טובים.

Ecclesiastes 11:6 קהלת י"א:ו

בַּבֹּקֶר זֶרַע אֶת־זֶרְעֶךָ וּלְעֶרֶב אֲלִי־תַנַּח יָדְךָ כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אִי זֶה יִכָּשֵׁר הָזֶה אוֹ־זֶה וְאִם־שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים:

In the morning sow thy seed, And in the evening withhold not thy hand; For thou knowest not which shall prosper, whether this or that, Or whether they both shall be alike good.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

98 ורב תבואות בכח שור

"באין אלפים אבוס בר, ורב תבואות בכוח שור".

Proverbs 14:4 משלי י"ד:ד

בְּאִין אֲלָפִים אֲבוּס בַּר וְרַב־תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר:

Where no oxen are, the crib is clean; But much increase is by the strength of the ox.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יד, ד.

99 ומימי לא קראתי . . אלא לשורי שדי

חכם אמר: "מימי לא קראתי לאשתי אשתי ולא לשורי שורי, אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי". המאמר מביא זאת כדי להראות שתבואת השדה באה באמצעות השור.

Shabbat 118b:10-11 שבת קי"ח ב:י"א

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: מִיָּמַי לֹא קָרִיתִי לְאִשְׁתִּי וְלִשְׁוֹרִי "שׁוֹרִי", אֱלָא לְאִשְׁתִּי — "בֵּיתִי", וְלִשְׁוֹרִי — "שְׁדִי". אָמַר רַבִּי יוֹסִי: מִיָּמַי לֹא נִסְתַּכַּלְתִּי בְּמִילָה שְׁלִי. אֵינִי? וְהָאֲמַרוּ לָקָה לְרַבִּי: מָאִי טַעְמָא קָרוּ לָךְ רַבִּינוּ הַקָּדוֹשׁ? אָמַר לָהּ: מִיָּמַי לֹא נִסְתַּכַּלְתִּי בְּמִילָה שְׁלִי. בְּרַבִּי מִילְתָּא אֲחֵרִיתִי הָיָה בָקָה, שְׁלֹא הִכְנִיס יָדוֹ תַּחַת אֲבָנָטוֹ. וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי: מִיָּמַי לֹא רָאוּ קוֹרוֹת בֵּיתִי אֵימְרֵי חֲלוּקִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קיח, ב.

100 ראשית תבואתה

"קודש ישראל לה', ראשית תבואתו". המאמר מחיל את הביטוי על התורה.

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב:ג

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָה כְּלִי־אֲכָלֶיךָ יֹאשְׁמוּ רָעָה תִּבָּא אֲלֵיהֶם נְאֻם־ה'

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall come upon them, saith the L-RD.

106 היכל הזכות

בפרשת פקודי מתאר הזוהר את ההיכלות; ההיכל הרביעי הוא "היכל הזכות", שבו מוכרעים כל הדינים שבעולם.
 Zohar, Pekudei 48:590-49:602 ספר הזוהר, פקודי מ"ח:תק"צ-מ"ט:תר"ב

107 היכל הזכות . . הרצון

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Siddur im Dach.
 הערת קה"ת
 זח"ב [ו, א] פקודי [רנא, א. רנו, ב]. ובסידור הארז"ל היכל הזכות ב[ברכת יוצר] המחדש בטובו כוי היכל הרצון או"צ [= אמת ויציק] כוי יעו"ש. [כ].

108 בביאור ענין מזוזה מימין

הקטע שם שייך להסבר "מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל": "נר מצוה" הוא העלאה מלמטה, ו"תורה אור" הוא המשכה מלמעלה. בהמשך נדונות מדרגות של אותיות, מחשבה ודיבור, כאשר הדיבור של המדרגה הגבוהה נחשב מחשבה ביחס למדרגה שמתחתיה.
 הערת קה"ת
 תו"א מג, א.

109 והנה שור הבר יעלה את הלוייתן ע"י שידקרנו בקרניו

התמליל המקביל: השור יכול להעלות את הלוייתן דווקא בקרניו, שהן הכתר שלו, למעלה מחכמה, משום ששורש הגבורות של "פני שור מהשמאל" הוא בכתרים של תוהו, ואילו הלוייתן הוא חכמה — כוח מה.
 הערת קה"ת
 "כי יש בכח שור להעלות לויתן . . והוא בחי קרני השור דוקא, כמו קרני החיות כנגד כולם שהוא בחי כתר שלו שלמעלה מבחי החכמה כי שרש הגבורות דפני שור מהשמאל הוא בבחי הכתרים דתוהו, ולוייתן הוא בבחי חכמה כח מה כו" — מאמרי אדה"ז-מארז"ל עי קנא.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Mikraot Gedolot (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likutei-torah/shemini/1/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק